

***Odgovori na primjedbe zainteresirane javnosti u
postupku prethodne procjene utjecaja na okoliš
za projekt VE Mučevača***

1. ***Grad Livno, Gradonačelnik***
2. ***Grad Livno, Općinsko vijeće***
3. ***Stanovnici sela Potočani, Podgreda i Begovača***
4. ***CGS -Centar za građansku suradnju***
5. ***Centar za životnu sredinu***
6. ***Udruga Dinarica***
7. ***Dinko Periša***
8. ***Franjevački muzej i galerija Gorica, Livno***
9. ***NGG Očuvajmo duvanjski kraj***
10. ***Turistička zajednica grada Livna***
11. ***Udruga Duga***

Redni broj	Naziv NVO, organa, udruženja, institucije koja je dostavila primjedbe i mišljenje	Primjedba, mišljenje, komentar	Odgovor/tumačenje primjedbe, mišljenja ili komentara
1.	Grad Livno, gradonačelnik	<p>S pravnog aspekta</p> <p>Uvidom u zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš (PPUO) za projekt izgradnje VE Mučevača instaliranog kapaciteta cca 60 MW, uočeni su određeni nedostaci i nedorečenosti u pogledu relevantnih činjenica irješenja koja se odnose na utjecaj na prostor koji je predmet koncesije, a koje se tiču interesa lokalne zajednice, pa uključujući i pravni kontekst vezano za samu koncesiju.</p> <p>Ugovor o koncesiji broj: 05-04-3-17-235/10 od 28.01.2011.godine zaključen je na temelju članka 13. Zakona o koncesijama („Narodne novine Hercegbosanske županije" broj: 14/03), između Ministarstva gospodarstva Hercegbosanske županije i gospodarskog društva „Balkan Energy Wind" d.o.o. Livno, iako je već tada donijet i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o koncesijama („Narodne novine Hercegbosanske županije" broj: 8/08) kojima je predviđeno da u slučajevima kada Vlada HBŽ odlučuje o pristupanju dodjeli koncesije za određeno dobro i kada se to dobro nalazi u cijelosti ili pretežno na području jedne općine odluka se donosi uz prethodnu suglasnost općinskog vijeća lokalne zajednice ili organa kojeg vijeće odredi, na čijem se području dodjeljuje koncesija.</p> <p>Uvidom u dostupnu dokumentaciju, utvrđeno je da Općinsko vijeće Livno nije dalo suglasnost Ministarstvu gospodarstva/Hercegbosanskoj županiji za dodjelu koncesije za izgradnju VE Mučevača gospodarskom društvu „Balkan Energy Wind" d.o.o. Livno, već je Zaključkom Općinskog vijeća Livno broj: 01-02-1886/10 od 03.11.2010.godine prihvaćen prijedlog Povjerenstva za pripremu prijedloga u postupku davanja mišljenja za dodjelu koncesije, za davanje suglasnosti gospodarskom društvu „Balkan Energy Wind" d.o.o. Livno isključivo za istraživanje potencijala energije vjetra vjetroelektrane „Mučevača", što ne predstavlja pravo izgradnje vjetroelektrane .</p> <p>Dakle, predmetni ugovor o koncesiji je zaključen bez prethodne suglasnosti Općinskog vijeća Livno za dodjelu koncesije za izgradnju VE Mučevača gospodarskom društvu „Balkan Energy Wind" d.o.o. Livno, a istima je dana suglasnost samo za istraživanje potencijala energije vjetra.</p> <p>Treba naglasiti da je Gradsko vijeće Livno Zaključkom broj: 01-02-1248/24 od 28.02.2024.godine („Službeni glasnik Grada Livna", broj: 3/24) uputilo inicijativu Predsjedatelju Skupštine Hercegbosanske županije za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o koncesijama Hercegbosanske županije („Narodne novine HBŽ" broj: 14/03 i 8/08) kojim će se:</p> <ul style="list-style-type: none"> -utvrditi ipropisati postupak revizije važećih koncesijskih ugovora, -odrediti ograničenje vremenskog roka za početak realizacije predmetne koncesije na najduže tri godine od dana dodjele koncesije-zaključenja ugovora o koncesiji -propisati obveza plaćanja godišnje koncesijske naknade od dana potpisivanja ugovora o koncesiji, uz utvrđivanje paušalnog iznosa godišnje koncesijske naknade do početka realizacije koncesije, te da će se, ukoliko koncesionar ne otpočne sa realizacijom predmetne 	<p>Postupak prethodne procjene utjecaja na okoliš (PPUO) provodi se isključivo u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša FBiH („Službene novine FBiH", broj 15/21) i Uredbom o projektima („Službene novine FBiH", broj 51/21, 33/22, 104/22). U okviru ovog postupka Federalno ministarstvo okoliša i turizma razmatra isključivo utjecaje projekta na okoliš i određuje postoji li potreba za izradom Studije utjecaja na okoliš.</p> <p>Pitanja koncesije i imovinsko-pravnih odnosa nisu predmet postupka PPUO, nego se rješavaju kroz nadležna kantonalna i županijska tijela, u skladu s posebnim propisima. Investitor EA Energy d.o.o. Livno dostavio je dokumentaciju o prijenosu koncesije (Suglasnost Ministarstva gospodarstva HBŽ od 5.12.2019. i Odluku Vlade HBŽ od 29.2.2024.), kojom je potvrđen pravni kontinuitet projekta.</p> <p>Napominjemo da su presude Ustavnog suda FBiH obvezujuće za nadležna tijela, te se svi postupci u vezi s koncesijama moraju uskladiti s tim odlukama.</p> <p>Za potrebe PPUO ističemo da se razmatraju isključivo okolišni aspekti projekta, a pravna pitanja koncesije bit će u nadležnosti drugih postupaka i institucija.</p> <p>Takođe naglašavamo da je izrađen nacrt novog Zakona o koncesijama koji je povučen iz Parlamentarne procedure.</p> <p>Interresorna radna grupa koja je imala zadatak da preispita harmoniziranost zakona konstatovala je da važeći Zakon o koncesijama Federacije BiH bi trebao pretrpjeti značajne izmjene. Navedeni komentari na članove Zakona su dati iz razloga što investitori sklope Ugovor o koncesiji bez rješениh imovinsko-pravnih pitanja, nakon čega se upiše u zemljišnoknjižni izvadak i smatra da je sve završeno, a posebno što kantoni imaju svoje zakone o koncesijama koji su neusaglašeni sa federalnim zakonom.</p> <p>Dakle, investitor još u fazi kada nema pribavljenu predhodnu vodnu saglasnost,</p>

	<p>koncesije (eksploatacijom ili proizvodnjom) u navedenom roku, godišnja koncesijska naknada vezati za planiranu eksploatacijsku ili proizvodnu vrijednost,</p> <p>-propisati rok od godinu dana od dana stupanja na snagu Zakona o izmjenama idopunama Zakona o koncesijama HBŽ, u kojem bi se svi važeći ugovori o koncesijama revidirali, te nakon revidiranja sklopili aneksi postojećih ugovora sukladno ovom Zakonu ili raskinuli postojeći ugovori.</p> <p>Zaključkom Gradskog vijeća Livno broj: 01-02-2300/24 od 27.05.2024.godine Gradsko vijeće je pokrenulo inicijativu prema Skupštini Hercegbosanske županije za donošenje Odluke o stavljanju izvan snage Odluke o donošenju Prostornog plana za područje HBŽ za period od 20 godina do provođenja javne rasprave o prostornom planu za područje HBŽ, iz razloga što na Nacrt Prostornog plana za područje HBŽ za period od 20 godina nije provedena javna rasprava sukladno čl.21. stavak 2. Zakona o prostornom uređenju HBŽ („Narodne novine HBŽ”, broj: 12/14). Radi se o Prostornom planu kojim je predviđena lokacija za vjetroelektranu Mučevača.</p> <p>Zaključkom Gradskog vijeća Livno broj: 01-02-2301124 od 27.05.2024.godine („Službeni glasnik Grada Livna”, broj: 6/24) povlače se (stavljaju se izvan snage) sve prethodno dane suglasnosti za sve dosad dodijeljene neaktivne koncesije, odnosno koncesije po kojima koncesionar zadnjih pet godina nije uplatio ili uplaćivao koncesijske naknade, te je zauzet stav da će se odbiti dati suglasnost za sve zahtjeve za dodjelu koncesija po trenutno važećem Zakonu o koncesijama HBŽ do donošenja izmjena i dopuna istoga, a sve sukladno Zaključku Gradskog vijeća Livno broj: 01-02-1248/24 od 28;02.2024.godine.</p> <p>Na temelju Suglasnosti na ugovor o prijenosu koncesije broj: 05-04-2-17-278/19 od 05.12.2019.godine donesenim od strane Ministarstva gospodarstva HBŽ-e daje se suglasnost na ugovor o prijenosu (ustupanju) koncesije, odnosno na potpuni prijenos prava i obveza definiranih ugovorom o koncesiji broj: 05-04-3-17-235/10 od 28.01.2011.godine sa gospodarskog društva „Balkan Energy Wind” d.o.o. Livno na gospodarsko društvo „UNIS FAGAS”d.o.o. Sarajevo (novi koncesionar stjecatelj), a Odlukom Vlade Hercegbosanske županije broj: 01-02-10-1124 od 29.02.2024.godine daje se suglasnost na ugovor o prijenosu koncesije, odnosno potpuni prijenos prava i obveza definiranih Ugovorom o koncesiji broj: 05-04-3-17-235/10 od 28.01.2011.godine sa gospodarskog društva „UNIS FAGAS”d.o.o. Sarajevo (prethodni koncesionar prenositelj) na gospodarsko društvo EA Energy d.o.o. Livno (novi koncesionar stjecatelj), a sve ovo sukladno Zakonu o koncesijama („Narodne novine Hercegbosanske županije” broj: 14/03 i 8/08).</p> <p>Međutim, Presudom Ustavnog suda FBiH broj: U-12/07 od 26.09.2007. godine („Službene novine F BiH” broj: 82/07) je utvrđeno da je Zakonom o koncesijama HBŽ („Narodne novine HBŽ” broj: 14/03) povrijeđena pravo Općine na lokalnu samoupravu. Ovo je potvrđeno ipresudom Ustavnog suda F BiH broj: U-12/24 od 18.02.2025.godine u kojoj se navodi da se Skupštini Kantona 10, presudom Ustavnog suda FBiH broj: U-12/07 od 26.09.2007. godini, dalo kao prijelazno rješenje, mogućnost da Skupština Kantona 10 uskladi odredbe Zakona o koncesiji sa člankom 4. točkom 6. Europske povelje u roku od 6 mjeseci od dana objave ove presude u</p>	<p>niti akt u vezi zaštite okoliša i prirode, niti urbanističko-tehničke uvjete (urbanističku saglasnost/lokacijsku informaciju), niti se ovim zakonom traži izvod iz važećeg prostorno-planskog dokumenta, investitor se već na osnovu konecesionog ugovora upiisuje u ZK. Nakon što investitor dostavi osnovnu dokumentaciju za izdavanje urbanističke saglasnosti, može se uočiti da je Ugovor o koncesiji sklopljen prije izdavanja vodnog akta, akta o zaštiti okoliša i prirode i akta o građenju i najčešće predmetna građevina nije ni predviđena prostorno-planskim dokumentom, a već je upisana u ZK.</p> <p>Iz svega prethodno navedenog uvjet za tender i ugovor o koncesiji treba da bude izdata urbanistička saglasnost/lokacijska informacija, što znači da je već izdata prethodna vodna saglasnost i akt o zaštiti okoliša i prirode (procjena uticaja na okoliš) i da je planirana gradnja ili zahvat u prostoru u skladu sa prostorno-planskom dokumentacijom.</p> <p>Osim navedenog, naglašavamo das prema Poglavlju VI. Opći principi politike dodjele koncesija, Dokumenta o politici dodjele koncesija u BiH, utvrđeno je da će se prilikom dodjele koncesija u Bosni i Hercegovini primjenjivati sljedeći opći princip:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Transparentnost i nediskriminacija učesnika u postupku, u skladu sa Zakonom o koncesijama BiH, a što će se postići tako da: pravila i informacije vezane za postupak dodjele koncesija budu dostupni svim zainteresiranim učesnicima, a što se ne implementira u praksi.
--	---	--

„Službenim novinama FBiH.“ Rok za prijelazno rješenje je istekao dana 19.05.2008.godine do kada se Zakon o koncesijama HBŽ („Narodne novine HBŽ“ broj: 14/03) mogao primjenjivati. Skupština Kantona 10 je u roku od 6 mjeseci od dana objavljivanja presude bila dužna usuglasiti osporeni zakon s načelima iz Europske povelje o lokalnoj samoupravi, pri čemu se trebala pridržavati pravila utvrđenih u članku 56. Zakona o načelima lokalne samouprave, odnosno Skupština Kantona 10 je u cilju izvršenja navedene presude suda, trebala donijeti novi Zakon o koncesijama. Međutim, kako se navodi u Presudi broj: U-12/24 od 18.02.2025.godine, očigledno je da Skupština Kantona 10 nije postupila po presudi Ustavnog suda F BiH broj: U-12/07 od 26.09.2007. godine, već je naprotiv na sjednici održanoj dana 23.07.2008.godine donijela Zakon o dopunama Zakona o koncesijama koji je objavljen u „Narodnim novinama HBŽ“, broj: 8/08 dana 18.08.2008.godine. Dalje u obrazloženju presude broj: U-12/24 od 18.02.2025.godine se navodi, da imajući u vidu da su osporeni Zakoni faktički i dalje u primjeni na području Kantona 10, a da je jasno da se Zakon o koncesijama po sili Ustava FBiH više ne može primjenjivati i da Zakon o dopunama Zakona o koncesijama zapravo predstavlja propis kojim je izvršena dopuna propisa koji se ne može primjenjivati istekom roka za prijelazno rješenje (19.05.2008.godine). Dakle, došlo je do dopune propisa koji je neprimjenjiv i više ne egzistira u pravnom životu.

Ustavni sud navodi da su odluke Ustavnog suda F BiH konačne i obvezujuće, te da su svi organi vlasti u F BiH dužni u okviru svojih nadležnosti provoditi odluke suda.

Dakle, imajući u vidu činjenicu da je Ugovor o koncesiji broj: 05-04-3-17-235/10 zaključen 28.01.2011.godine, odnosno nakon Presude Ustavnog suda F BiH broj: U-12/07 od 26.09.2007. godine („Službene novine F BiH“, broj: 82/07), kao isvi naknadno zaključeni aneksi ugovora, ugovor o prijenosu koncesije broj: 05-04-2-17-278/19 od 05.12.2019.godine, Odluka o davanju suglasnosti na ugovor o prijenosu koncesije itd., a sve na temelju osporenog Zakona o koncesijama HBŽ („Narodne novine HBŽ“ broj: 14/03 i 8/08), a u svezi sa navedenom presudom Ustavnog suda F BiH broj: U-12/24 od 18.02.2025.godine, postavlja se pitanje zakonitosti i opravdanosti cjelokupnog postupka dodjele koncesije za izgradnju VE Mučevača, pa samim time izahtjeva za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš VE Mučevača, ili potencijalnog davanja odobrenja za izradu studije utjecaja na okoliš, kao i bilo koje radnje koja se odnosi na realizaciju projekta izgradnje VE Mučevača.

Također, poseban problem predstavlja i činjenica da nadležno Županijska ministarstvo, niti jedno od gospodarskih društava koja su bila u ulozi koncesionara nisu ozbiljnije pristupila prezentaciji projekta široj javnosti i lokalnoj zajednici, osobito onim građanima koji žive na lokalitetu koji je najbliži koncesijskom području. Lokalna zajednica nema jasnu predstavu koje bi eventualne koristi ili štete mogla imati od realizacije ovog projekta, a postoji iopće nezadovoljstvo brojem dodijeljenih koncesija na području grada Livna. Kada je u pitanju dodjela koncesije za izgradnju vjetroelektrane, poseban problem predstavlja potpuni nedostatak informacija o stručnim i financijskim mogućnostima i referencama koncesionara, o eventualnim iskustvima već realiziranih sličnih projekata isl

	<p>s aspekta imovinsko-pravnih odnosa i katastra:</p> <p>Kada je u pitanju zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš VE Mučevača, uvidom u dokumentaciju dostupnu na web stranicama Federalnog Ministarstva okoliša i turizma, jasno je da predmetno koncesijska područje obuhvaća ogroman prostor u neposrednoj blizini naselja i naseljenih mjesta, a osobito Zagoričana, Potočana, Podgrede i samog Livna, kao i u blizini rijeke Bistrice i njenog izvora Duman (u Gradu Livnu) koji je od najbližeg vjetroagregata udaljen 1200 metara, a širi prostor oko izvora Duman je vodozaštitno područje unutar šumskogospodarskog područja. Neposredno iznad izvora Duman se nalazi i značajan kulturno povijesni lokalitet „Bistrički grad“ koji je zaštićen odlukom povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika. Također, planirani vjetroagregati su prema navodima izrađivača zahtjeva: ZGI d.o.o. Mostar angažiranog od strane naručitelja/koncesionara EA Energy d.o.o. Livno udaljeni od najbližeg objekta u Podgredi oko 300 metara, a od objekta u Potočanima oko 350 metara (vidi stranicu 50. zahtjeva). Iskustva iz drugih država npr. Republika Hrvatska, pokazuju da je udaljenost najbližeg vjetroagregata, ne najbližim kućama, već zaseocima igradevinskim zonama naselja najmanje 500 metara. Ako se ima u vidu da u dostupnoj dokumentaciji iz predmetnog zahtjeva sam podnositelj zahtjeva navodi da BiH nema propisa koji određuju minimalnu udaljenost vjetroelektrane od bilo kojeg objekta, već se kod takvih projekata primjenjuju najbolje međunarodne prakse, iz prethodno navedenog primjera se vidi da to ovdje nije slučaj. Udaljenost samog koncesijskog polja od najbližih kuća nije veća od cca 180 m. Upravo ova činjenica blizine vjetroagregata/vjetroparkova kućama inaseljima predstavlja jednu od najvećih zamjerki koja se može čuti od strane lokalnih žitelja na ranije održanim javnim raspravama u postupcima koji prethode davanju suglasnosti jedinica lokalne samouprave za dodjelu koncesija, što po njima bitno smanjuje kvalitetu života na tim područjima, bilo zbog buke koja nastaje u fazi izgradnje i korištenja vjetroelektrane, ali i zbog vrlo neugodnog efekta sjene koja treperi. Upravo ovaj problem se i navodi u zahtjevu za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš VE Mučevača na stranici 57. zahtjeva, gdje se navodi da ovaj fenomen može biti neugodan za stanovnike u blizini vjetroelektrane, posebice u jutarnjim i večernjim satima kada su sunčeve zrake niskog kuta, a također potencijalno može ometati isigurnost cestovnog prometa.</p> <p>U dokumentu zahtjeva se jasno navodi (na str. 45) da su rezultati modeliranja pokazali da će na tri objekta u zoni utjecaja doći do prelaska preporučenih graničnih vrijednosti zasjenjenja, odnosno da se navedeni pragovi prekoračuju u ograničenom broju slučajeva, a što sasvim sigurno utiče na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Kako sam podnositelj zahtjeva navodi izgradnja VE Mučevača će značajan utjecaj imati na krajolik, odnosno doći će trajno do narušavanja vizualne percepcije šireg područja Grada Livna (vizualno estetski utjecaj), a osobito ima lise u vidu daje širi obuhvat krajobraza već opterećen realizacijom projekata sličnog tipa (vjetroelektrana Ivovik i dr.).</p> <p>Također, kada su u pitanju imovinsko-pravni odnosi na području obuhvaćenom koncesijom, uglavnom se radi o zemljištu u vlasništvu Općenarodne imovine ili državnom vlasništvu, s tim da je za područje</p>	<p>Postupak prethodne procjene utjecaja na okoliš (PPUO) definiran Zakonom o zaštiti okoliša FBiH („Službene novine FBiH“, br. 15/21) i Uredbom o projektima („Službene novine FBiH“, br. 51/21, 33/22, 104/22) bavi se isključivo ocjenom utjecaja planiranog zahvata na okoliš i mjerama za njihovo ublažavanje. Pitanja vlasništva i upisa u katastar i zemljišne knjige nisu predmet ovog postupka, nego se vode pred nadležnim općinskim i županijskim organima. Investitor je dužan do faze izdavanja građevinske dozvole dokazati pravni temelj za korištenje zemljišta (koncesija, ugovor o zakupu, vlasništvo, služnosti).</p> <p>Udaljenosti i utjecaji na stanovništvo:</p> <p>Propisi u ovom dijelu države ne propisuju minimalnu udaljenost vjetroagregata od stambenih objekata. Prihvatljivost lokacije ocjenjuje se na temelju rezultata studija buke i zasjenjenja.</p> <p>Prema dostavljenoj karti buke vrijednosti ostaju unutar dopuštenih granica za stambena područja prema Pravilniku o dopuštenim razinama buke u sredini u kojoj ljudi rade i borave („Sl. novine FBiH“, br. 75/09).</p> <p>Studija zasjenjenja identificirala je tri objekta na kojima se u ograničenom broju sati godišnje može očekivati prekoračenje preporučenih pragova. Predložene mjere uključuju privremeno isključenje turbina u kritičnim terminima, čime se rizik smanjuje na prihvatljivu razinu.</p> <p>Vizualni utjecaj:</p> <p>U Zahtjevu za PPUO navedeno je da će doći do određenih vizualnih promjena. Kao mjera ublažavanja predviđena je daljnja razrada u fazi SUO, uključujući izradu dodatnih fotomontaža i primjenu standarda (boja, oblik, rekultivacija terena).</p> <p>Imovinsko-pravni odnosi:</p> <p>U primjedbi je istaknuto da se „uglavnom radi o zemljištu u općenarodnoj/državnoj imovini“. PPUO to ne potvrđuje niti osporava – ti odnosi se utvrđuju u katastarskom i zemljišnoknjižnom postupku. Investitor je, sukladno propisima, obvezan regulirati vlasničke i posjedovne odnose prije ishođenja građevinske dozvole.</p>
--	---	---

	<p>katatarske općine Livno u tijeku postupak izlaganja na javni uvid podataka premjera i katastarskog klasiranja zemljišta (tzv nova izmjera), a isto se planira u bliskoj budućnosti i za područje k.o. Potočani iKrug planina, gdje nisu isključene i promjene vlasničko pravnih odnosa za pojedine parcele ili dijelove parcela, jer je na navedenom području potencijalno moglo biti i uzurpacija zemljišta i nesređenih imovinsko- pravnih odnosa</p>	
	<p>S aspekta prostornog uređenja:</p> <p>S aspekta prostornog uređenja osvmuli smo se na vazece prostorno-planske dokumente kao i na Studiju zaštite prirode, Studiju obnovljivih izvora energije i Studiju ranjivosti prostora koje su izrađene za potrebe izrade Prostornog plana, a koje će koristiti za izradu izmjena i dopuna Prostornog plana područja općine Livno.</p> <p>Poznata je činjenica da se Projekt nalazi u Prostornom planu Hercegbosanske županije.</p> <p>Međutim, sam proces donošenja Prostornog plana Hercegbosanske županije dugo je trajao i u tom razdoblju došlo je do promjena u prostoru određenim aktivnostima, svijesti stanovništva kao inovim saznanjima kada su u pitanju OIE.</p> <p>Na temelju navedenog u svakom slučaju trebalo bi preispitati realizaciju navedenog projekta koji je rađen 2011. godine, a u 2025. godini može predstavljati pritisak na okoliš, uzimajući u obzir zahtjev u kojem je sve navedeno što može imati negativan utjecaj na okoliš. Prije svega došlo je širenja granica naseljenog mjesta Livna koji ima karakter gradskog naselja. Iz zahtjeva je vidljivo da se projekt proteže i na k.o. Livno, iznad samog gradskog područja. Realizacijom ovoga projekta došlo bi do narušavanja vizualne percepcije grada Livna, a uzimajući i u obzir i druge aktivnosti predviđene prostorno-planskom dokumentacijom, a to su prije svega idruge VE na području Kruga kao i velika FNE na području Orlovače.</p> <p>Na temelju izvoda iz Studije ranjivosti prostora grada Livna, konflikti na područjima posebnih prirodnih vrijednosti, spada i područje gdje se planira graditi VE Mučevača.</p> <p>Na teritoriji potencijalno zaštićenog područja Cincar (Natura 2000) nalazi se zona VE Kruzi 2, koja djelimice pokriva i HCVF područje Krug Planina (Bajšakovac). Na potencijalnom zaštićenom području Cincar (PPHBŽ), identificirane su zone potencijalnih VE Kruzi 1, Kruzi 2 i Kruzi 3, te VE Mučevača čija zona manjim dijelom obuhvaća HCVF područje Krug Planina (Bajšakovac) što predstavlja potencijalni konflikt na područjima posebnih prirodnih vrijednosti u odnosu na sektor energetike.</p> <p>Stoga smo mišljenja da se takve energetske građevine koje zauzimaju velike prostorne površine trebaju graditi na područjima izvan naseljenih mjesta, gdje trajno ne mijenjaju vizualnu percepciju krajolika naseljenog mjesta gradskog ili ruralnog karaktera inemaju toliko negativan utjecaj na stanovništvo.</p> <p>Zauzimanje velikih površina ograničava druge namjene i druge aktivnosti, te je njihova izgradnja veliki nedostatak kada je u pitanju prostorno planiranje.</p> <p>Također smatramo da Federalno ministarstvo okoliša i turizma treba uzeti u obzir kumulativne utjecaje od energetskih građevina VE Kruzi 1, Kruzi 2 i Kruzi 3, te VE Mučevača, kao iFNE koja je predviđena na Orlovači, jer će trajno utjecati na kvalitetu života stanovništva u</p>	<p>Usklađenost s prostorno-planskim dokumentima:</p> <p>Lokacija VE Mučevača predviđena je u važećem Prostornom planu Hercegbosanske županije 2008–2028. godine (grafički dio – energetska infrastruktura). Postupak PPUO se uvijek temelji na važećim planskim dokumentima. Ako u međuvremenu dođe do njihovih izmjena ili do usvajanja novih akata (npr. zaštita novih područja, širenje građevinskih zona), investitor će projekt uskladiti s novim propisima prije dobivanja daljnjih dozvola.</p> <p>Vizualni utjecaj:</p> <p>U Zahtjevu za PPUO prepoznato je da će projekt imati vidljiv utjecaj na krajobraz. U fazi Studije utjecaja na okoliš (ako se odredi), provest će se detaljnije fotomontaže iz ključnih točaka (grad Livno i prilazi naseljima) te razmotriti dodatne mjere ublažavanja: izbor boje i završne obrade turbina, ozelenjavanje prostora i ograničenje korištenja servisnih puteva za javnost kako bi se spriječilo sekundarno „otvaranje“ prostora.</p> <p>Kumulativni utjecaji:</p> <p>Već je u samom Zahtjevu za PPUO naglašeno da će se obraditi kumulativni utjecaji s postojećim i planiranim vjetroelektranama i fotonaponskim elektranama u širem području (Ivovik, Jelovača, Tušnica, Orlovača, Kruzi 1–3). Ti utjecaji obuhvaćaju buku, zasjenjenje, vizualnu percepciju, ptice i šišmiše te fragmentaciju staništa. U slučaju potrebe za SUO, ovo će biti zasebno poglavlje s posebnim naglaskom na panoramu grada Livna.</p> <p>Inicijative za zaštitu prirode:</p> <p>Svjesni smo inicijativa za zaštitu Krug planine, Cincara i drugih prostora. Njihov formalni status određuju nadležna tijela. Ako u trenutku izrade Zahtjeva za prethodnu procjenu uticaja na okoliš ili kasnije dođe do usvajanja zaštitnog statusa, investitor će obvezno uskladiti projekt s novim režimom korištenja</p>

		naseljenom mjestu Livno koje je gradskog karaktera i predstavlja sjedište HBŽ.	prostora. FMOIT na temelju pristiglih komentara, donosi odluku o daljnjim koracima u procjeni uticaja na okoliš u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša i podzakonskim aktima.
--	--	--	--

		<p>S aspekta poljoprivrede, gospodarstva i zaštite okoliša:</p> <p>Uvidom u predmetnu studiju spoznali smo da ista nije obuhvatila sve utjecaje i propise te smatramo da se ista treba nadopuniti. Potrebno je da se razmotre niže navedene činjenice i propisi koji su doneseni u razdoblju davanja koncesije do danas.</p> <p>Strategijom razvoja HBŽ _2021-2027, definiran je strateški cilj 3. "Moderna infrastruktura i očuvan okoliš" gdje je naveden prioritet izdvajanja površina u kategoriju visoke zaštitne vrijednosti, zbog očuvanja biološke raznolikosti i ekološkog sustava čijom bi se zaštitom omogućilo razvijanje eko turizma i ekološke proizvodnje hrane.</p> <p>Strateškim ciljem 1 "Razvijeno i dinamična gospodarstvo" definiranim u Strategiji razvoja grada Livna 2023-2027, određen je prioritet 1.2. "Razvoj ipromocija turizma" s naglaskom na maksimalno korištenje turističkog potencijala koji grad Livno ima, a koji se naslanja na prirodnu i kulturno povijesnu baštinu. Utvrđivanjem granica i proglašenjem zaštićenog područja Krug planine, ostvarit će se brojne koristi kao što je zaštita divljih konja i njihovih staništa, očuvanje prirodnih nasljeđa, razvoja poljoprivrede, a pogotovo turizma koji bi na tom području dobio veći naglasak.</p> <p>Krug-planina (Kruzi) predstavlja jedinstvenu kršku visoravan podno Cincara, bogatu travnatim površinama, vrtućama i ponorima, karakteristične za Dinarski krš. Zaključkom Gradskog vijeća Livno od 10.5.2021. godine („Službeni glasnik Grada Livna", broj: 9/21) upućena je inicijativa Vladi Hercegbosanske županije za dostavu prijedloga optimalne zaštite Krug planine, stanovništva, imovine i livanjskih divljih konja sukladno članku 140. Zakona o zaštiti prirode FBiH („Službene novine FBiH", broj: 66/13) u kategoriji zaštićeni pejzaž. Kako se po ovom Zaključku nije dobio odgovor, Inicijativu za zaštitu Krug planine 8.5.2024. godine Gradonačelnik podnosi resornom Županijskom ministarstvu uz obavještenje Federalnog ministarstva okoliša i turizma te dobivamo podršku za ovu inicijativu od istoga.</p> <p>U prethodnom razdoblju održano je niz radionica o zaštiti livanjskih divljih konja i Krug planine koje ujedno predstavljaju dodatnu inicijativu za zaštitu Krug planine kao zaštićenog pejzaža. Među tradicijskim karakteristikama ovog područja ističu se pašnjaci za uzgoj autohtonih sorti krava (pasma Buša) i ovaca (pasma Pramenka) od čijeg se mlijeka proizvodi poznati izvorni Livanjski sir, ali i područje pogodno za izletišta i planinarske aktivnosti koji omogućuju razvoj rekreacije i turizma.</p> <p>U cilju zaštite, a izmjenama Zakona o zaštiti prirode FBiH („Službene novine FBiH", broj: 10/25) kojim je omogućeno da jedinice lokalne samouprave mogu proglasiti zaštićeno područje na svom teritoriju, Grad Livno je pokrenuo aktivnosti za zaštitu Krug planine.</p> <p>Radionica Budućnost područja Krug planine održana je 10.4.2025. godine na koju su bili pozvani svi relevantni dionici bitni za ovo područje, nadležna ministarstva, poljoprivrednici, djelatnici u turizmu, nevladine organizacije kao i nositelji koncesija na području Krug planine. Zaključak ove radionice od svih sudionika je bio da Krug planinu treba zaštititi. Sukladno izvještaju sa iste Grad Livno je napravio Projektni zadatak za izradu Stručnog obrazloženja za zaštitu Krug planine s kojim je u vidu projekta aplicirao za sredstva Federalnom ministarstvu okoliša i turizma te su sredstva u iznosu od</p>	<p>Slažemo se s primjedbom da je potrebno izvršiti dopunu Zahtjeva za PPUO. Time će se dodatno osnažiti kvaliteta dokumenta i obuhvatiti aspekti koji su istaknuti kroz komentare javnosti i institucija.</p> <p>Na taj način osigurat će se da već u ovoj fazi postupka budu uzeta u obzir pitanja koja su od posebnog značaja za lokalnu zajednicu, a koja će, prema potrebi, biti dodatno obrađena i u eventualnoj II fazi procjene uticaja na okoliš, ukoliko se utvrdi da utvrđene i/ili raspoložive činjenice u vezi adekvatne zaštite okoliša nisu dostatne u proceduri prethodne procjene uticaja na okoliš.</p>
--	--	---	---

		<p>70.000,00KM odobrena za ovu studiju Odlukom Vlade FBiH, broj: 945/2025 od 4 lipnja 2025. godine („Službene novine FBiH”, broj 42/25).</p> <p>U zahtjevu za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš VE Mučevača navodi se „ da su divlji konji nastali od pitomih i da ne briga o njima dovodi do stradavanja te kaže „ Stoga bi ih svakako trebalo zaštititi". Zaštita Livanjskih divljih konja nije moguća bez zaštite staništa istih što je Krug planina te je i ovo jedan od razloga za pokretanje procedure zaštite ovog područja.</p> <p>Naime nedostatak stalnog prisustva ljudi omogućio je razvoj i opstanak poludivljih konja koji predstavljaju jedan o specifičnih obilježja Krug planine. Krda poludivljih konja osim turističke atrakcije imaju pozitivan utjecaj na biodiverzitet ikrajobrazne vrijednosti područja. Međutim, uslijed nedefiniranog odnosa prema životinjama i neregulirane zaštite, krda poludivljih konja suočavaju se sa brojnim problemima koji ugrožavaju njihov opstanak. Osim prirodnih nedaća kao što su surovi klimatski uvjeti tijekom jesen-zima-rano proljeće, stradanje od divljih zvijeri te nenamjerne saobraćajne nezgode u kojima konji stradaju prilikom prelaska magistralnog puta, tu je namjerno ubijanje životinja zbog prodaje konjskog mesa i/ili ishrane domaćih pasa te sužavanje životnog prostora kroz planirane privredne aktivnosti. Stoga ovaj vrijedni, nesvakidašnji resurs pruža snažan doprinos posebnoj zaštiti Krug planine.</p> <p>Izradom Stručnog obrazloženja stvara se preduvjet za uspostavu novog zaštićenog područja i poboljšanja stanja biološke raznolikosti, prirodnih vrijednosti i značajnih staništa, primjenom najbolje prakse u očuvanju i promicanju primjerenih aktivnosti na zaštićenom području.</p> <p>Studija nije uzela u obzir ni važeći Prostorni plan i obradila temu zaštite ovog područja.</p> <p>U Prostornom planu Hercegbosanske županije je planina Krug navedena kao područje predviđeno za zaštitu:</p> <p>„Područja predviđena za zaštitu - Planina Krug</p> <p>U Prostornom planu Između Livna i Kupresa nalazi se prostrana planina Krug, gdje se nalazi jedinstveno stanište divljih konja. Ovo područje se također odlikuje i specifičnim biljnim zajednicama (pašnjacima), koje su baza za nadaleko poznati Livanjski sir. Za ovaj prostor postoji inicijativa za proglašenja zaštićenog krajolika „KRUG PLANINA". Pored ove inicijative, koja predviđa zaštitu oko 14.000 ha i definiranje titulara vlasništva stada postoji i službeni prijedlog Zakona o proglašenju dijela područja Krug planine zaštićenim krajolikom „Kruzi", koji je u septembru 2012. godine upućen u skupštinsku proceduru, u skladu sa člankom 115. i 117. Poslovnika o radu Skupštine Hercegbosanske županije.</p> <p>Prijedlog Zakona o proglašenju dijela područja Krug planine zaštićenim krajolikom „Kruzi" predviđa zaštitu cjelokupnog prostora prvenstveno u cilju zaštite ispaše, što je u skladu sa inicijativom Udruge proizvođača autohtonog Livanjskog sira za zaštitu imena i geografskog porijekla Livanjskog sira. Sve ovo su neophodni koraci u procesu brendiranja Livanjskog sira. Prijedlog zakona jasno je definirao zahvat i zone koje potiču razvoj poljoprivrede i turizma, ne izuzimajući tu ni konje, koje treba pretvoriti u turističku atrakciju. Ovim prijedlogom stadu divljih konja nije dodijeljen titular, već je predviđeno da se briga oko konja regulira pozakonskim aktom, nakon usvajanja</p>	
--	--	--	--

	<p>prijedloga Zakona o proglašenju dijela područja Krug planine zaštićenim krajolikom „Kruzi “.</p> <p>Prostor koji se predlaže za zaštitu, pored planine Krug i Cincar, u cilju održivosti krda divljih konja uključuje i prostor Borove glave. U vezi s tim, 2012. godine Senka Barudanović i Dejan Kulijer s PMF-a sa Sarajevskog Univerziteta, pripremili su stručnu analizu pod nazivom „Analiza prirodnih područja, identifikovanih prijetnji i mjera za održivi areal krda divljih konja na prostoru Hercegbosanske županije". "</p> <p>U zahtjevu za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš VE Mučevača kao sekundarna posljedica može se očekivati širenje neautohtonih, ruderalnih (oni predstavljaju temeljni element vegetacije koja kolonizira tla izmijenjena ljudskim djelovanjem ili prirodnim uzrocima.) i invazivnih (su strane biljne vrste koje se uspješno naseljavaju u novim staništima, šireći se i istiskujući autohtone biljne vrste) biljnih vrsta na degradirana područja, dok će prašina podignuta tokom radova dodatno negativno utjecati na vegetaciju.</p> <p>Kada se izgube određene vrste biljaka koje su bitne za lokalnu sredinu i koje zavise od specifičnih oprašivača, ravnoteža ovih prirodnih sredina je narušena, što utječe na sve organizme koji ovise od tih biljaka za svoju egzistenciju. Očuvanje ovih sustava je od velikog značaja kako za bioraznolikost, tako i za poljoprivrednu proizvodnju. Smanjenje broja oprašivača može dovesti do smanjenja, čak i gubitka, mnogih vrsta biljaka, kao i organizama koji izravno ili neizravno ovise o njima. Osim toga, smanjenje broja i raznolikosti oprašivača utječe na sigurnost hrane inosi sa sobom potencijalne gubitke poljoprivrednih prinosa. Krug planina je jedno od bogatijih područja na kojem se nalazi i raste medonosna biljka Vrisak i kao takvo se koristi za pašu pčela i dobivanje meda od vrisaka. Obzirom na blizinu naseljenih područja Zagoričani, Potočani, Podgreda i stanovnika tih sela koje se bave pčelarstvom i svoje pčelinjake drže na prostorima svojih naselja i Krug planine studija nije dala odgovor koliki će imati utjecaj vjetroelektrana na pčele kojima strujanje zraka može biti problematično jer može otežati točan let iraspršiti miris, a samim time kako će utjecati na proizvodnju meda ipčelarstvo jer ova grana stočarstva je bitna za poljoprivredni razvoj Livna. Vjetroelektrane mogu utjecati na količinu i kvalitetu bilja koje pčele koriste za ispašu. U krškim područjima poput Kruga, biljna zajednica je osjetljiva, a gubitak nekoliko vrsta može znatno utjecati na ispašu. Promjene u mikroklimi zbog uništenja zaklona i vegetacije mogu utjecati na cvatnju idostupnost nektara</p> <p>Podzemne vode na krškim područjima brzo reagiraju na građevinske i površinske promjene, pa bi bilo kakvi radovi izgradnje, pristupnih puteva ili odvodnje mogli promijeniti hidrodinamiku, smanjiti podzemne zabrine ili uzrokovati mutnoću vode . Izvorište vode za piće-Bistrica (Duman) je glavni izvor pitke vode Livna, oblikovan specifičnim krškim sustavom i nadzemnim tokovima na Kruzima, potencijalni rizici na izvor su realni, osobito zbog krškog karaktera terena i kompleksnosti hidrologije.</p> <p>Elaborat Gospodarenje HCVF površinama u Šumariji Livno lokalitet „Bašajkovac" iz 2013.godine navodi :</p> <p>Predio Bašajkovac sa izvorištem Duman kao vodozaštitno područje i kule da se tu radi o funkciji šume koje su indirektno ali životno značajne za čovjeka, to su šume od značaja za snabjevanje vodom. Naglašava se posebno veliki značaj kompleksa koji se nalazi neposredno iznad grada Livna (odjeli 123,124,125,126,127,128</p>	<p>Uvažavamo primjedbu i slažemo se da je potrebno detaljnije razraditi pitanja vezana za požarnu sigurnost i civilnu zaštitu. Dokumentacija će biti dopunjena u dijelu koji se odnosi na procjenu rizika od požara, uključujući mjere prevencije, protupožarne pojaseve i koordinaciju s lokalnim vatrogasnim postrojbama, a što se utvrđuje u skladu sa posebnim zakonom.</p> <p>Napominjemo da će se u okviru planiranja priključenja na mrežu i daljnjih postupaka uzeti u obzir i pitanja stabilnosti elektroenergetskog sustava, kao i međusobni utjecaji s postojećim i planiranim projektima u širem području. Stabilnost elektroenergetskog sustava predmet je nadležnosti operatora prijenosne i distributivne mreže te se rješava kroz posebne tehničke i regulatorne postupke, a ne kroz postupak prethodne procjene utjecaja na okoliš.</p> <p>Primjedbu koja se odnosi na kumulativne utjecaje smatramo opravdanom. Dokumentacija će biti dopunjena, kako bi se dodatno obradio ovaj aspekt u okviru postupka.</p> <p>Takođe napominjamo da kumulativni uticaju predmetnog, pojedinačnog projekta (izgradnja VE Muičevača) ni u kom smislu ne može se smatrati zamjenom za strateške dokumente (strategije, planove i programe koji upravo imaju sadržaje i obim (npr. područje HBŽ za npr. Prostorni plan županije, detalji plan manjeg područja i dr.) u skladu sa Protokolom strateške procjene uticaja na okoliš, Direktivom o strateškoj procjeni i u skladu sa Uredbe o strateškoj procjeni uticaja, strategije, plana ili programa na okoliš i obimu, sadržaju i ocjeni strateške studije („Službene novine Federacije BiH“, broj: 12/25).</p> <p>Znači, pojedinačni projekat kao što je to u predmetnom slučaju (izgradnja VE Mučevača) uzima u obzir projekte u njegovom neposrednom okruženju planiranog obuhvata projekta i nikako ne podrazumijeva strateški pristup važnih dokumenata koji su u nadležnosti drugih organa i institucija, te se isti ne može staviti u obavezu podnosioca zahtjeva/investitora za pojedinačni projekat., niti postupak prethodne procjene uticaja na okoliš može biti zamjena za procedure koje su bile neophodne prethoditi istoj, već se provodi</p>
--	---	---

	<p>Gospodarska jedinica Krug planina) mozaično strukturiran od sastojina crnog bora, degradacijskih stadija hrasta medunca i neobraslog proizvodnog tla Unutar predviđene zone zaštite nalazi se izvor rijeke Bistrice (Duman) te dio starog Bistričkog grada kojije zaštićen odlukom povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika</p> <p>Riječ je o izvoru koji se nalazi unutar šumskogogospodarskog područja, koji je od izuzetnog značaja za vodoopskrbu lokalnog stanovništva pitkom vodom. Ovo područje spada u 4. Kategoriju HCVF-a- „Područja koja osiguravaju osnovne prirodne usluge u kritičnim situacijam" odnosno subkategoriju 4a- „Šume važne za opskrbu vode". Radi se o šumi oko izvorišta vode za ljudsku upotrebu uopće, a nalaze se u neposrednoj blizini izvora, ujedno su značajne za zaštitu vjetra ...</p> <p>Vodozahvatno područje je postavljeno kroz 4 zone (zona Ia, Ib, II i III) prostire se na površini od 158,18 ha. Od ove površine na kulture bora otpada 37,95ha, na izdanačku šumu hrasta 8,83ha, na šikare 96,18ha i na goleti obrasle travnom vegetacijom 15,21 ha</p> <p>Također, Odlukom o zaštiti izvorišta vode za piće Bistrica-dijela vodovodnog sustava Livno („Sl. glasnik Općine Livno", broj: 7/10) utvrđene su zone sanitarne zaštite ovog izvorišta(veličina i granice zona sanitarne zaštite, mjere i režim zaštite, i druga pitanja od interesa za provođenje sanitarne zaštite).</p> <p>Nesporan je i utjecaj realizacije ovog projekta na biljni i životinjski svijet na koncesijskom području. Dosadašnja istraživanja pokazuju da vjetroelektrane izazivaju negativne utjecaje na ptice, poput direktne kolizije s elisama, gubitka dijela staništa, efekta barijere te uznemiravanja koje dovodi do napuštanja staništa, promjene ruta istih, a zbog negativnog utjecaja buke, vibracija, svjetlosne signalizacije/zagađenja, izgradnje objekata, pristupnih cesta i putova i sl., kao i pojave neautohtonih i invazivnih biljnih vrsta itd. Ti utjecaji mogu biti posebno značajni onda kada se takve strukture nalaze unutar područja koja su važna za ptice, što npr. uključuje poznate migracijske putove" Livanjsko polje koje je zaštićeno Ramsarskom konvencijom je jedno od najvećih migrališta ptica koje postaje resurs u vidu turističke ponude bird watching.</p> <p>Na Kruzima obitavaju brojne biljne (čak i biljke s Crvene liste) i životinjske vrste (ptice, šišmiši, najveće stado divljih konja u Europi i dr.) koji bi bili ugroženi izgradnjom vjetroparka.</p> <p>Poseban problem je i uporaba teških maziva, ulja, kemikalija idrugih materijala u fazi realizacije i korištenja VE Mučevača koja utječu na okoliš, a osobito imajući u vidu nadmorsku visinu na kojoj je predviđena izgradnja vjetroparka i udaljenost istog od naseljenih mjesta, izvora rijeke Bistrice-Dumana i sl.</p> <p>Dosadašnja istraživanja pokazuju da vjetroelektrane izazivaju negativne utjecaje na ptice, poput direktne kolizije s elisama, gubitka dijela staništa, efekta barijere te uznemiravanja koje dovodi do napuštanja staništa. Ti utjecaji mogu biti posebno značajni onda kada se takve strukture nalaze unutar područja koja su važna za ptice, što npr. uključuje poznate migracijske putove Livanjska polje koje je zaštićeno Ramsarskom konvencijom je jedno od najvećih migrališta ptica koje postaje resurs u vidu turističke ponude bird watching.</p>	<p>na osnovu dostavljene dokumentacije i izdatih dokumenata koji su važeći.</p> <p>Postupak prethodne procjene utjecaja na okoliš (PPUO) provodi se u skladu s člankom 69. stavkom (2) Zakona o zaštiti okoliša FBiH („Sl. novine FBiH“, br. 15/21) i Uredbom o projektima („Sl. novine FBiH“, br. 51/21, 33/22, 104/22). Vjetroelektrane su uvrštene u Prilog II Uredbe kao projekti za koje se odlučuje o potrebi izrade studije utjecaja na okoliš.</p> <p>Za postupak PPUO nije predviđena javna rasprava, već se javnost uključuje kroz javni uvid u dokumentaciju i mogućnost dostavljanja komentara i primjedbi. Upravo je na taj način cjelokupna javnost imala mogućnost sudjelovanja – objavom na web stranici Grada Livna i u lokalnim medijima. Sve zaprimljene primjedbe građana pažljivo su evidentirane i uvažene. Dokumentacija će biti dopunjena, kako bi se dodatno obradila pitanja koja su istaknuta, uključujući vizualni utjecaj, buku, zaštitu izvorišta, prirodne vrijednosti i turistički potencijal.</p> <p>U Zahtjevu za PPUO navedeni su kulturno-povijesni spomenici na području Livna, uključujući i Stari grad – Bistrički grad, s navođenjem njihove udaljenosti od planiranog zahvata. Time je potvrđeno da je postojanje nacionalnih spomenika već prepoznato i uključeno u dokumentaciju. Točno je da Zahtjev ne ulazi u stupnjeve zaštite pojedinih objekata, jer ta pitanja spadaju u nadležnost Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika BiH i drugih resornih institucija. Međutim, u okviru ovog postupka prethodne procjene, dokumentacija će biti dopunjena pojašnjenjem o odnosu zahvata prema evidentiranim kulturno-povijesnim lokalitetima, uz upućivanje na važeće mjere zaštite koje određuju nadležne institucije. Svojim aktom od 07.07.2025. Federalno ministarstvo kulture i sporta, Zavod za zaštitu spomenika kao zainteresovani subjekt, dostavio je FMOIT stručno mišljenje o uticaju projekta izgradnje VE Mučevača vezano za kulturno – povijesno naslijeđe. (akt Stručno mišljenje u posjedu je FMOIT).</p>
--	---	---

s aspekta civilne zaštite i vatrogastva

Planirani zahvat obuhvaća postavljanje 12 vjetroturbina, trafostanice i pristupne infrastrukture na brdsko-planinskom području visoravni između Dinare i Buškog jezera, na nadmorskoj visini od 1100 do 1350 m. Područje je u ljetnim mjesecima podložno sušama i jakim vjetrovima, što značajno povećava rizik od širenja požara otvorenog prostora.

S obzirom na prisutnost visokih šuma u neposrednoj blizini planirane vjetroelektrane, a uzimajući u obzir topografiju i klimatske uvjete (sušna razdoblja, vjetar), ocjenjuje se da postoji visok stupanj požarne ugroženosti šuma. Uvidom u dostupnu dokumentaciju nije vidljivo da je izrađena posebna procjena ugroženosti šuma od požara, uspostava protupožarnih pojaseva, kao ni suradnja s lokalnom vatrogasnom postrojbom radi planiranja mjera i intervencija u slučaju požara.

Zbog brdsko-planinske konfiguracije pristupnog puta, intervencija Profesionalne vatrogasne postrojbe Livno u slučaju požara na lokaciji VE Mučevača nije moguća u zakonski prihvatljivom vremenskom okviru.

Vjetroelektrane su po svojoj prirodi nestabilni, odnosno intermitentni izvori energije, budući da snaga koju proizvode ovisi o promjenjivoj brzini vjetra. U slučaju naglog pada vjetra ili automatskog isključenja turbina, može doći do ozbiljnih posljedica za elektroenergetsku mrežu. Takvi iznenadni prekidi u proizvodnji mogu uzrokovati opterećenje drugih dijelova mreže, dovesti do naponskih padova ili prenapona, te izazvati poremećaje u stabilnosti sustava, osobito ako nije osigurana dovoljna lokalna regulacija napona.

Dodatno, vjetroelektrane podliježu tehničkim kvarovima i havarijama, poput kvara trafostanice, požara, udara groma, pucanja kabela ili čak pada turbine. Takvi incidenti mogu izazvati kratke spojeve velikog kapaciteta, isključenje dijela mreže unutar zaštitnih zona, a u najgorem slučaju ilančane kvarove, naročito ako sustav nije opremljen selektivnim zaštitama i otklopnim zonama.

Planirano postrojenje VE Mučevača bit će priključeno na elektroenergetsku mrežu, što dodatno povećava rizik od prekida opskrbe električnom energijom za šire područje Grada Livna u slučaju tehničkog kvara, požara ili udara groma. Takav prekid može imati ozbiljne posljedice na sigurnost stanovništva i infrastrukture s aspekta civilne zaštite.

Posebno zabrinjava izostanak bilo kakve analize kumulativnog utjecaja vjetroelektrana Mučevača i Ivovik. Naime, VE Ivovik, koja je već u izgradnji, obuhvaća 20 vjetroturbina, dok VE Mučevača planira izgradnju dodatnih 12 turbina, čime bi se u istom širem području ukupno nalazile 32 vjetroturbine. Unatoč tome, u dokumentaciji VE Mučevača ne postoji nijedna referenca na VE Ivovik, iako se nalazi na udaljenosti manjoj od 10 kilometara.

Izostanak koordinacije i procjene međusobnog uticaja ovih dvaju sustava zadržava, jer je očita mogućnost njihove interakcije, bilo elektroenergetske, protupožarne ili hidrološke prirode.

Zajednički učinci ove dvije vjetroelektrane mogli bi povećati rizik od šumskih požara, utjecati na migracijske puteve divljih životinja, uključujući i zaštićene populacije divljih konja, te bitno promijeniti vizualni identitet prostora i njegovu zvučnu tišinu. Dodatno, postoji i realan rizik povećanog opterećenja prometne infrastrukture te izazova u pogledu sigurnosnog nadzora.

		<p>Na području Grada Livna i Općine Tomislavgrad u tijeku je izgradnja VE Ivovik, koja se nalazi u neposrednoj blizini planirane VE Mučevača, no ni u jednom dokumentu nije izrađena procjena njihovog kumulativnog utjecaja na elektroenergetsku stabilnost, šumski fond, podzemne vode, vizualni identitet prostora ni sigurnosne aspekte. Smatramo da bez takve procjene nije moguće donijeti stručno utemeljenu odluku o prihvatljivosti projekta s aspekta zaštite ljudi i okoliša.</p> <p>Iz perspektive civilne zaštite i vatrogastva, identificirao je niz ozbiljnih rizika koji uključuju sigurnost ljudi, javnu infrastrukturu, sustav vodoopskrbe, šumski ekosustav, kao i mogući negativan utjecaj na podzemne vode i sanitarne zone, elektroenergetsku stabilnost te postupanje s otpadom i opasnim tvarima. Osim toga, lokacija VE Mučevača karakterizira nepristupačnost u zimskim mjesecima zbog čestih snježnih nanosa i neprohodnosti planinskih puteva, što dodatno ugrožava sigurnost ljudi, infrastrukture i okoliša u slučaju hitnih situacija poput požara, tehničkog kvara, havarije ili istjecanja opasnih tvari.</p> <p>s aspekta mjesnih zajednica:</p> <p>Grad Livno nema još uvijek ustrojene mjesne zajednice, međutim cjelokupna javnost i žitelji grada Livna upoznati su sa navedenim aktivnostima putem službene objave na web stranici Grada Livna od 25.6.2025.godine i objavama u svim lokalnim medijima.</p> <p>U Livnu su pokrenute inicijative građana na društvenim mrežama i peticije protiv izgradnje vjetroelektrane na području Kruga, a kojih je vidljivo nezadovoljstvo i protivljenje građana za izgradnju vjetroelektrane Mučevača.</p> <p>Javno je poznato i popraćeno u lokanim medijima vidljivo nezadovoljstvo građana izgradnji vjetroelektrane Mučevača iz razloga što bitni aspekti poput vizualnog zagađenja, buke, ugroženosti izvorišta, kao i utjecaja na prirodni i životinjski svijet i turistički potencijal, nisu uopće obrađeni u dokumentima.</p> <p>s aspekta društvenih djelatnosti:</p> <p>Na predmetnom području, u neposrednoj blizini izgradnje vjetroelektrane nalaze se nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine, koji uživaju posebnu zakonsku zaštitu.</p> <p>Jedan od njih koji se spominje u gore navedenom zahtjevu je Stari grad u Livnu - Bistrički grad koji obuhvaća obrambeni sistem s kulama tabijama i bedemima, te bedeme i tabije unutar danas stambenog područja i pet kula na Bašajkovcu uz obod stijena Crvenice. U sklopu spomenika je plato Tebera (najviša točka iznad Bistričkog gr4), te područje od pet kula od kojih će se na tri raditi arheološka istraživanja (Efrem - u tijeku su arheološki radovi, Veis i Klanac).</p> <p>Naime, predmetnim zahtjevom nije definiran utjecaj izgradnje vjetroparka na ovaj nacionalni spomenik koji je u samoj blizini navedenog vjetroparka, pogotovo vjetroelektrana koje su uz samu blizinu kula. Navedenim zahtjevom se samo definira udaljenost od kako navode 2,3 kilometra od nacionalnog spomenika, ne uzimajući u obzir stupnjeve zaštite nacionalnog spomenika.</p>	
--	--	---	--

2.	<p>Grad Livno, Gradsko Vijeće</p>	<p>Predmet: Očitovanje uz aktualno uz potencijalnu izgradnju vjetroparka Mučevača</p> <p>Na sastanku održanom u ponedjeljak 21.7.2025. godine, nazočni članovi Povjerenstva Ivana Miloloža, Branko Mihaljević, Domagoj Mamić i predsjednik Dinko Periša razmatrali su aktualnu tematiku vezanu uz potencijalnu izgradnju Vjetroparka Mučevača, a posebno vezano uz Zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš kojeg je na razinu Grada Livno uputilo Federalno ministarstvo okoliša i turizma. U radu današnje sjednice Povjerenstva sudjelovali su i rukovoditelj Službe za graditeljstvo prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove Grada Livna, rukovoditelj Službe za opću upravu i društvene djelatnosti Grada Livna i rukovoditelj Službe za imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina Grada Livna.</p> <p>Sukladno raspravi, informacijama, analizama i ostalom, Povjerenstvo se po ovo temi očituje sljedećim stavovima i zaključcima:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zakon o koncesijama u Hercegbosanskoj županiji i dalje je neustavan (neustavnost datira od prije početka procesa bilo kakvih aktivnosti uz VP Mučevača); - Gradsko vijeće Grada Livna nikada nije dalo nikakvu suglasnost (izuzev lokacijsku dozvolu za istraživačke radove 2010. godine); <p>Gradsko vijeće Grada Livna je 2024. godine donijelo Zaključak/stav o obustavljanju svih aktivnosti vezane za sve koncesije na području grada Livna.</p> <p>Prethodnom, što bi možda i trebalo biti dovoljno za završiti bilo što dalje po ovom pitanju, ipak dodajemo sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> - puno je promjena i novih elemenata kako zakonskih tako i drugih od početka procesa oko izgradnje VP Mučevača pa do danas. Novonastale okolnosti je nužno ispoštovati, prilagoditi se. - „Zahtjev“ izrađen od poduzeća ZGI d.o.o Mostar, a naručen od strane poduzeća EA Energy d.o.o. Livno (usput: naručitelj o kojem su reference o stručnosti, a i o ostalim elementima oskudne) prethodno, a vezano za najhitniju domenu ovog procesa, domenu okoliša nije uzeo u obzir. - mnogim razlozima koje će iznijeti i nadležne službe Grada Livna prednost dajemo i posebno ističemo: ovim projektom direktno su ugroženi sve stanovnice i stanovnici Livna i livanjskih sela. Naime, gotovo svi žive od Dumana, glavnog livanjskog vodocrpilišta. Uz ugrozu ove vitalne stavke, prijeti im i redovita buka, zasjenjenja. <p>Sukladno rečenome, a i puno drugome što se može reći, a nadamo se da neće nikada trebati, ovo Povjerenstvo može dati samo jedno, a to je negativno mišljenje o ovom projektu i preporuku da se zaustave sve aktivnosti vezane uz ovaj vjetropark.</p>	<p>Pitanja vezana za koncesije i pravni status Zakona o koncesijama u Hercegbosanskoj županiji nisu predmet postupka prethodne procjene utjecaja na okoliš. O tim pitanjima odlučuju nadležna kantonalna i federalna tijela te sudske institucije. Kao izrađivač dokumenta PPUO možemo se očitovati isključivo o aspektima okoliša, u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša FBiH i Uredbom o projektima.</p> <p>Koncesioni ugovor koji je kao obavezujući dokument dostavljen izrađivaču zahtjeva za prethodnu procjenu uticaja na okoliš, te posredno FMOIT kao obavezni prilog, niti izrađivač zahtjeva niti FMOIT nije odgovorno za zakonitost donesenog akta tj. potpisanog predmetnog ugovora za VE Mučevača. Koncesioni ugovor, kao i sva ostala akta koji je donio drugi organ vlasti pod uslovom da je važeći, donešen od strane nadležnog organa, uredno potpisan i ovjeren pečatom, te dostavljen u originalu ili kopiji ovjerenom u općini ili kod notara. Po pitanju akata koje donose drugi organi, Federalno ministarstvo okoliša i turizma nije nadležno vršiti provjere njihovog donošenja, već radi u okviru povjerenih izvršnih dužnosti.</p> <p>Kao izrađivači zahtjeva, nismo imali uvid u Zaključak/stav o obustavljanju svih aktivnosti vezane za sve koncesije na području grada Livna Gradsko vijeće Grada Livna je 2024. godine donijelo, što je u suprotnosti na određeni način da Gradsko vijeće Grada Livna nikada nije dalo nikakvu suglasnost (izuzev izdate lokacijske dozvole za istraživačke radove 2010. godine); Osim navedenog u predmetnom postupku zadatak izrađivača Zahtjeva (a niti FMOIT) preispitivanje ustavnosti Zakona o koncesijama u Hercegbosanskoj županiji .</p> <p>U Zahtjevu za PPUO posebno su obrađeni utjecaji buke i zasjenjenja na okolno stanovništvo.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analiza buke provedena je u skladu s važećim propisima („Sl. novine FBiH“, br. 75/09) i pokazuje da se predviđene razine buke kreću unutar dopuštenih granica za stambena područja. • Analiza zasjenjenja (shadow flicker) pokazala je da se na tri objekta mogu očekivati
----	-----------------------------------	--	--

			<p>povremena prekorčenja preporučenih pragova, ali su predviđene mjere ublažavanja, poput privremenog isključenja turbina u kritičnim razdobljima.</p> <p>Time su identificirani i priznati upravo oni aspekti koje Gradsko vijeće navodi u svom očitovanju, uz predviđene mjere kako bi se njihov utjecaj sveo na prihvatljivu razinu.</p> <p>Dodatno, dokumentacija će biti dopunjena pojašnjenjima u vezi s očuvanjem izvorišta Duman i zaštitnim mjerama za vodne resurse, čime će se dodatno razjasniti ovaj posebno osjetljiv segment prostora.</p> <p>Na ovaj način potvrđujemo da su ključna pitanja – buka, zasjenjenje, vizualni utjecaj i zaštita izvorišta – već analizirana u okviru PPUO, a dopunom dokumentacije osigurat će se još potpunija slika za nadležno ministarstvo koje donosi konačnu odluku.</p>
3.	Stanovnici sela Potočani, Podgreda i Begovača 8010 Livno	<p>Vežano za poziv na javni uvid objavljen 24.lipnja 2025. na službenoj stranici Grada Livna, a na temelju uvida u dokumentaciju dostavljenu uz zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš za projekt izgradnje VE Mučevača, kao i na temelju neposrednog poznavanja lokaliteta, ekoloških društvenih specifičnosti područja Livna, izražavamo zabrinutost i negativno mišljenje.</p> <p>Kao stanovnici sela POTOČANI, PODGREDA I BEGOVAČ nastanjeni ispod dijela Kruga IZRAŽAVAMO VELIKU ZABRINUTOST za taku vrstu izgradnje u našem prekrasnom krajoliku kojem se cijeli svijet divi kao netaknutu prirodu. Vidjevši da ste bili opet u posjetu Livnu i planini krug tako da ne moramo obrazložiti ljepote našeg krajolika. Iz reportaže smo uvidjeli da vam mnogo znači mišljenje ove zajednice zato vam šaljem „potpise“ koje smo skupili u kratkom roku da želimo zaštitu naših KRUGA i da sačuvamo našu prirodu.PRILOG: 159 POTPISA STANOVNIKA</p>	<p>Zahvaljujemo stanovnicima naselja Potočani, Podgreda i Begovača na dostavljenim primjedbama i iskazanim stavovima. Svjesni smo da područje Kruga ima veliku prirodnu, kulturnu i emotivnu vrijednost za lokalnu zajednicu te da krajobraz predstavlja važan element identiteta stanovnika Livna i okolnih sela.</p> <p>U Zahtjevu za PPUO prepoznati su i opisani glavni elementi okoliša, uključujući krajobrazne vrijednosti, kulturno-povijesnu baštinu, faunu i hidrološke specifičnosti krškog terena. Procijenjeni su i utjecaji na vizualni identitet prostora, uz naglašavanje da će se ti aspekti morati dodatno razmatrati u daljnjim fazama postupka.</p> <p>Također naglašavamo da je postupak prethodne procjene transparentan i da je u ovoj fazi omogućeno sudjelovanje javnosti putem javnog uvida i dostave komentara. Svi komentari, uključujući i dostavljenu peticiju, su sastavni dio spisa predmeta kod Federalnog ministarstva okoliša i turizma, koje donosi konačnu odluku o daljnjem postupku.</p> <p>Želimo naglasiti da su mišljenja i zabrinutosti lokalne zajednice od iznimne važnosti i da se svaka primjedba uzima u obzir u postupku procjene.</p>
4.	Ivona Mišković – Centar za građansku suradnju	<p>1. Neusklađenost s razvojnim smjerom Grada Livna - turizam prirodna baština i ruralno gospodarstvo Livno se sve intenzivnije usmjerava prema razvoju održivog turizma i valorizaciju svojih prirodnih i kulturnih potencijala. Jedno od ključnih područja s velikim potencijalom je</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO divlji konji su prepoznati kao jedno od specifičnih obilježja područja, uz napomenu da nemaju formalni institucionalni oblik zaštite. Time je</p>

		<p>visoravan Kruzi, gdje je planirana izgradnja ovog vjetroparka. Riječ je o iznimno vrijednom prirodnom području na kojem slobodno živi krdo od oko 1 000 divljih konja -- jedan od rijetkih priroda takvog prirodnog fenomena u Europi ali i svijetu. Umjesto da se ovo područje zaštiti i planski razvija kao turistički i ekološki resurs, ono se prenamjenjuje u industrijsku zonu, čime se dugoročno ugrožavaju prirodne vrijednosti i razvoj lokalne ekonomije.</p> <p>Iako su divlji konji načelno spomenuti u predmetnom zahtjevu, uzevši u obzir da nemaju nikakvu vrstu institucionalne zaštite, smatramo da u prethodnoj procjeni nije uopće uzeto u obzir da na tom području žive divlje konje i kakav utjecaj će izgradnja i instaliranje vjetroparka imati na njihovo stanište.</p> <p>Centar za građansku suradnju je dva puta (2012. i 2024. godine) u proceduru upućivao Zakon o proglašenju Krug planine zaštićenim krajolikom, i zaštitu divljih konja. Kantonalna vlada je ignorirala oba prijedloga, jer očito ima druge planove sa ovim krajolikom na kome je planirala izgradnju više vjetroparkova poput Mučevače, što je nedopustivo.</p>	<p>potvrđeno da je ova vrijednost uzeta u obzir u okviru analize.</p> <p>Postupak prethodne procjene temelji se na važećem Prostornom planu Hercegbosanske županije, gdje je lokacija VE Mučevača predviđena za energetske namjene. Smjernice prostornog planiranja i odluke o proglašenju zaštićenih područja u nadležnosti su kantonalnih i federalnih tijela, a ne postupka PPUO.</p> <p>Razumijemo da lokalna zajednica i nevladine organizacije pokreću inicijative za zaštitu Krug planine i divljih konja, no u okviru PPUO postupka naglašavamo da je projekt razmatran isključivo s aspekta utjecaja na okoliš u skladu sa zakonskim propisima, a odluke o zaštiti i razvojnim prioritetima donose nadležna tijela.</p>
		<p>2. Utjecaj na floru, faunu i migracije ptica</p> <p>Prema ovome PPU ispada da na lokaciji nema niti flore niti faune - goli krš i kamen - što nije istina. Pored divljih konja, navodi se negativan utjecaj na floru i faunu (ptice posebno) i PPU predviđa da su potrebne posebne mjere u tom pogledu. Navodi se i blizina Cincara i Livanjskog polja (NATURA 2000 kandidati, još ne zvanični), ali se konstatira da ukoliko ova područja i budu zaštićena, da će se VE nalaziti izvan granica. To je točno, ali negativan utjecaj projekta se može očekivati u smislu opstruiranja meritornih koridora ptica i šišmiša, naročito u pogledu Livanjskog polja. Ovo je dugoročni štetni utjecaj pogotovo kumulativno sa VE koje se očekuju na području Livna, što bi trebalo posebno cijeniti i u ovoj fazi - a nije uzeto kao značajno.</p> <p>http://ptice.ba/wp/wp-content/uploads/2024/01/Zastitimo-Jadranski-seobeni-put-Livanjsko-polje.pdf</p> <p>https://v.rv.gov.ba/w.livno-online.com/zurana/ja/39087-livanjsko-polje-dom-je-za-265-vrsta-1-ptica-neke-su-vrlo-rijetke-i-ugrozene</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO obrađeni su osnovni podaci o prirodnim vrijednostima područja, uključujući i biljni pokrov i faunu karakterističnu za krški teren. Opis područja ne znači da flore i faune nema, nego da prevladavaju krški elementi (kamenjar, pašnjaci, oskudna vegetacija) koji su tipični za visoravan Kruzi.</p> <p>Što se tiče ptica i šišmiša, u dokumentu je istaknuto da se lokacija nalazi u blizini značajnih prirodnih područja (Cincar, Livanjsko polje) te da je potrebno razmotriti posebne mjere zaštite i praćenja. U skladu s tim već je naglašeno da migracijski koridori ptica i mogući utjecaji na šišmiše predstavljaju osjetljiv aspekt projekta.</p> <p>Napominjemo da se postupak PPUO temelji na ocjeni treba li provesti dodatne, detaljnije analize kroz iduće faze. Upravo zbog istaknutih okolnosti ovaj segment je već identificiran kao važan i obrađen unutar PPUO, s preporukom za daljnje praćenje i razmatranje.</p> <p>Kumulativni utjecaji s drugim planiranim energetske projekta također su prepoznati i bit će predmet dodatnog razmatranja u širem kontekstu procjene uz sljedeću, već u prethodnim odgovorima navedenu konstataciju: da kumulativni uticaju predmetnog, pojedinačnog projekta (izgradnja VE Mučevača) ni u kom smislu ne može se smatrati zamjenom za strateške dokumente (strategije, planove i programe koji upravo imaju sadržaje i obim (npr. područje HBŽ za npr. Prostorni plan županije, detaljni plan manjeg područja i dr.)</p>

			<p>u skladu sa Protokolom strateške procjene uticaja na okoliš, Direktivom o strateškoj procjeni i u skladu sa Uredbe o strateškoj procjeni uticaja, strategije, plana ili programa na okoliš i obimu, sadržaju i ocjeni strateške studije („Službene novine Federacije BiH“, broj: 12/25).</p> <p>Znači, pojedinačni projekat kao što je to u predmetnom slučaju (izgradnja VE Mučevača) uzima u obzir projekte u njegovom neposrednom okruženju planiranog obuhvata projekta i nikako ne podrazumijeva strateški pristup važnih dokumenata koji su u nadležnosti drugih organa i institucija, te se isti ne može staviti u obavezu podnosioca zahtjeva/investitora za pojedinačni projekat., niti postupak prethodne procjene uticaja na okoliš može biti zamjena za procedure koje su bile neophodne prethoditi istoj, već se provodi na osnovu dostavljene dokumentacije i izdatih dokumenata koji su važeći.</p>
		<p>3. Prostorni utjecaj iznad samoga grada, povijesne jezgre izvora Duman</p> <p>U PPU su izrekli narednu laž o utjecaju na ljudska naselja. Spominju samo selo Potočane gdje živi nešto više od 700 stanovnika, namjerno ispuštajući grad Livno tj. kompletnu urbanu sredinu gdje živi više od 10.000 stanovnika kojima će vjetroturbine bi ti postavljene doslovno iznad glava i domova. Dakle, planirane vjetroturbine nalazile bi se iznad samog grada Livna, točnije iznad povijesnog Gornjeg (Bistričkog) grada i iznad kraškog izvora Duman, ključnog izvora za vodoopskrbu lokalnog stanovništva. Iako investitor tvrdi da projekt neće imati utjecaj na izvore i zajednicu, poznato je da se radi o osjetljivom kraškom području gdje velika propusnost i promjene u tlu (slijeganje tla-vrtače, potresi) mogu imati nepredvidive posljedice i zagađivanje podzemnih voda izvora teškim mazivima, metal ima i bojama koje se koriste tokom rada turbina. Potrebna je detaljna hidrogeološka studija i šira javna rasprava - što nikada nije provedeno.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedena su sva naselja u neposrednom i širem području utjecaja, uključujući i grad Livno, s naglaskom na udaljenost planiranih turbina od povijesne jezgre i izvora Bistrice – Duman. Posebno je naglašeno da se radi o osjetljivom krškom području, zbog čega je pitanje zaštite voda prepoznato kao jedan od ključnih aspekata.</p> <p>U dokumentaciji je navedeno da se lokacija planiranih turbina nalazi izvan zona sanitarne zaštite izvorišta Duman, definiranih Odlukom o zaštiti izvorišta vode za piće Bistrica (Sl. glasnik Općine Livno, br. 7/10). Time je potvrđeno da je formalno-pravni režim zaštite izvora uzet u obzir.</p> <p>Pitanje zaštite podzemnih voda i hidrogeoloških specifičnosti područja već je identificirano u PPUO. Radi se o aspektu koji zahtijeva kontinuiranu pozornost i koji će biti predmet daljnjeg razmatranja u skladu sa zakonskom procedurom.</p> <p>Što se tiče uključivanja javnosti – postupak prethodne procjene predviđa javni uvid, a ne javnu raspravu. Dokumentacija je bila dostupna javnosti putem objave i svi pristigli komentari su evidentirani u skladu sa zakonom.</p>
		<p>4. Nefunkcionalnost mjesnih zajednica, formalistički pristup uključivanju javnosti, netransparentnost i demokratski deficit</p> <p>U Gradu Livnu mjesne zajednice ne funkcioniraju više od deset godina (od 2012. nisu provedeni izbori za nove članove Vijeća MZ), a</p>	<p>Postupak prethodne procjene utjecaja na okoliš (PPUO) jasno je definiran Zakonom o zaštiti okoliša FBiH i Uredbom o projektima. Za projekte iz Priloga II Uredbe – što uključuje i vjetroelektrane – zakon</p>

		<p>unatoč višegodišnjem zagovaranju Centra za građansku suradnju, lokalne vlasti nisu poduzele korake za njihovu revitalizaciju. U dokumentaciji se navodi da se građani trebaju konzultirati putem mjesnih zajednica - što je u praksi neprovedivo. Nadalje, poziv na javni uvid objavljen je tek 24. lipnja 2025. na službenoj stranici Grada Livna, s rokom za dostavu komentara do 12. srpnja 2025., čime građani nisu imali dovoljno vremena niti informacija da se uključe u proces.</p> <p>CGS kao organizacija koja dugi niz godina radi na jačanju demokratske kulture i promicanju sudjelovanja građana, izražava ozbiljnu zabrinutost zbog pristupa kojim se projekt strateškog značaja pokušava realizirati bez stvarnog uključivanja javnosti. Time se potkopava povjerenje u institucije i demokratske procese odlučivanja.</p> <p>Slijedom objave ovog poziva za uvid u Zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš - projekt izgradnje vjetroelektrane VE Mučevača, pojedinci iz lokalne zajednice, vođeni prethodnim negativnim iskustvima, poprilično brzo su reagirali te je organizirana neformalna grupa građana kojoj će u fokusu biti ovaj problem. NGG će također u narednom periodu prikupljati potpise građana koji žele sudjelovati u ovoj inicijativi.</p>	<p>propisuje provođenje javnog uvida, a ne javne rasprave. Uvid se organizira putem službene objave, čime se građanima daje mogućnost dostave svojih primjedbi i mišljenja u propisanom roku.</p> <p>U konkretnom slučaju, Grad Livno je omogućio uvid javnosti objavom na službenoj stranici i putem lokalnih medija, a komentari su uredno zaprimljeni i evidentirani. Time je ispunjena zakonska procedura, a uvid je bio otvoren svim građanima i organizacijama, bez obzira na ustroj ili funkcioniranje mjesnih zajednica.</p> <p>Primjedbe i mišljenja koja su zaprimljena u zakonskom roku čine sastavni dio ovog postupka i razmatraju se jednako ozbiljno kao i komentari institucija. Time je javnosti omogućeno sudjelovanje u skladu sa zakonom i standardima postupka PPUO.</p> <p>U skladu sa članom 40 stav (4) Zakona o zaštiti okoliša propisano je da nakon pokretanja upravnog postupka, nadležno ministarstvo obavještava javnost o:</p> <p>a) zahtjevu za procjenu uticaja na okoliš, zahtjevu za izdavanje okolinske dozvole i predloženim djelatnostima i tehnologijama podnosioca zahtjeva;</p> <p>b) načinu učešća javnosti (javna rasprava ili javni uvid);</p> <p>c) mjestu na kojem se može izvršiti uvid u dokumentaciju;</p> <p>d) informacijama o okolišu koje su relevantne za predložene aktivnosti;</p> <p>e) rok za podnošenje primjedbi, prijedloga, mišljenja i pitanja, tako da je FMOIT i postupilo u skladu sa istim.</p>
		<p>5. Prekogranični utjecaj</p> <p>Prekogranični utjecaj nije identificiran, tako da ESPOO konvencija nije primjenjiva (u odnosu na HR) - iako se konkretno radi o utjecaju na migratorne puteve ptica između BiH i HR, kao i regionalno ali i globalno. Ovo ostaje otvoreno pitanje.</p>	<p>U okviru izrađenog Zahtjeva za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš za VE Mučevača jasno je navedeno da projekt nema prekogranični niti prekoentitetski utjecaj.</p> <p>Procijenjeno je da izravni fizički prekogranični utjecaji, poput buke, vizualnih utjecaja ili emisija u okoliš, nisu prisutni. Sukladno tome, primjena Espoo konvencije u ovom postupku nije se smatrala obveznom.</p> <p>Komentari javnosti koji se odnose na migracije ptica i šišmiša bilježe se i prosljeđuju nadležnom Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, koje donosi konačnu odluku o daljnjem tijeku postupka.</p>
		<p>6. Pravna neuređenost i pitanje zakonitosti koncesije</p>	<p>U vezi s navodima o pravnoj neuređenosti, ističemo da pitanje zakonitosti dodjele</p>

	<p>Zakon o koncesijama Hercegbosanske županije prestao je važiti sukladno presudi Ustavnog suda FBiH : U-1 2/07 od 26.9.2007 . god ine, jer Skupština HBŽ nije uskladi la zakon sa presudom . Do danas nije usvojen novi zakon, čime se dovodi u pitanje zakon itost dodjele svih koncesija, kao i koncesija za projekte poput VE Mučevača. (http s://www.ustavn isudtbi h.ba/bs/o p en pa!;!e n w. oh p ?J=bs& p id=1 54)</p> <p>htt p s://www.orn budsmen. gov.ba/Novost.as px?newsid=3521 &lan g=EN https://ti-bi h.orn/wp-content/u ploads/2025/04/STUDIJ A-SLUCAJ A-V J ETROEL EK TRANA-IVOV I K .1ld t)</p> <p>Centar za građansku suradnju je početkom 2025. godine dostavio preporuke za izmjene Zakona o koncesijama ovog kantona, kao i susjedna dva kantona, FBiH i BiH i njihovo međusobno usklađivanje: https://cgslivno.org/2025/03/19/analiza-zakona-o-koncesijama-za-odgovorno-upravljanje-resursima-nuzne-su-izmjene-zakona-povecanje-transparentnosti-i-ukljucivanje-gradana/ .</p> <p>Pored navedenoga Zakona, problem postoji u vezi sa prostorno-planskom usklađenosti i predstavlja povod za osporavanje ove (a/i i drugih) VE. PP Kantona 10 / HBŽ (iz 2023. godine), koji predviđa ovu VE, ne može biti u skladu sa PP FBiH jer novi PP FBiH (do 2028.) nikada nije ni usvojen https://www.zurnal.infoiclan ak/sve-sto-sedanas-grad-i-je-nezakonito-i-politicki-motivirano/27986. Međutim, na strani 73. PPU izrađivač procjene prilaže i "PP FBiH (2008-2028)" kao relevantan izvor (točka 3.) za izradu PPU - što je naredna laž. Ovo ne smije biti političko pitanje, ali je pravna činjenica koju posebno ističemo kao primjedbu - nedostatak pravnih pretpostavki za projekat. Pored ovog, dodajemo generalnu primjedbu dodatne pravne praznine zbog nedostatka Dokumenta o politici dodjele koncesija FBiH (donijet 2006.g. i ažuriran 2011 .g.), što je opet povezana sa PP FBiH.</p> <p>Dalje, Vlada Kantona 10 je na 32. sjednici održanoj 20.05.2025. godine, donijela Zaključak kojim se sve aktivnosti povezane s koncesijama privremeno obustavljaju do usvajanja novog Zakona o koncesijama. Temeljem Zahtjeva o slobodi pristupa informacijama koji je poslao Centar za građansku suradnju 26.6.2025. godine, tražili smo da nam Vlada HBŽ dostavi navedeni Zaključak. Do trenutka slanja ovog mišljenja, odgovor i Zaključak nismo dobili. Slijedi tužba za šutnju administracije.</p> <p>Ako uzmemo u obzir gore navedeno, pored ostalih negativnih utjecaja, pravne pretpostavke za ovaj projekt ne postoje. Zbog nedostatka Prostornog plana FBiH i neustavnosti Zakona o koncesijama Kantona 10, sve koncesije koje je dodijelila vlada ovoga kantona su nezakonite i nelegalne od 2008. godine.</p> <p>Kao čitatelji PPU, moramo istaknuti da sadržaj ove procjena izgleda kao amaterski rad, predstavljen kroz šablonski i formalistički pristup da bi se ispoštovala forma a da sama specifičnost i značaj terena nisu uzeti u obzir niti im je posvećena neka pažnja i analiza. Pretpostavljamo da nitko od potpisanih nije bio na terenu izvođenja projekta. Područje visoravni Kruzi, vrlo je značajno za lokalnu zajednicu, Kanton 10, Federaciju BiH i državu BiH s ogromnim potencijalom razvoja turizma.</p> <p>Isto tako, pregledom stručnjaka koji su sudjelovali u izradi ovog dokumenta, možemo zaključiti da niti jedan ekolog, biolog, geolog, geograf, hidrolog ili slična struka, nisu sudjelovali, niti dokument ima uporište iz ovih oblasti . Ostavlja se dojam da činjenično i realno</p>	<p>koncesija te usklađenosti zakonodavnog okvira s odlukama Ustavnog suda FBiH nije predmet ovog Zahtjeva za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš. Radi se o pravnom pitanju koje je u nadležnosti zakonodavnih i izvršnih organa na kantonalnoj i federalnoj razini.</p> <p>Zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš izrađen je u skladu s pozitivnim propisima koji su trenutno na snazi, uključujući Zakon o zaštiti okoliša FBiH („Službene novine FBiH“, br. 15/21) i Uredbu o projektima za koje je obavezna procjena utjecaja na okoliš i projektima za koje se odlučuje o potrebi procjene utjecaja na okoliš („Službene novine FBiH“, br. 51/21, 33/22 i 104/22).</p> <p>Što se tiče prostorno-planske dokumentacije, lokacija VE Mučevača predviđena je u Prostornom planu Hercegbosanske županije kao zona namijenjena za vjetroenergetske objekte. Time je osigurana prostorno-planska osnova za izradu zahtjeva.</p> <p>Koncesioni ugovor koji je kao obavezujući dokument dostavljen izrađivaču zahtjeva za prethodnu procjenu uticaja na okoliš, te posredno Federalnom ministarstvu okoliša i turizma kao jedan od obaveznih priloga zahtjeva, niti izrađivač zahtjeva niti FMOIT nisu odgovorni za zakonitost donesenog potpisanog predmetnog ugovora o koncesiji za VE Mučevača. Koncesioni ugovor, kao i sva ostala akta koji je donio drugi organ vlasti i svojih ovlaštenja pod uslovom da je donešeni akt važeći, donesen od strane nadležnog organa, uredno potpisan i ovjeren pečatom, te dostavljen u originalu ili kopiji ovjereno u općini ili kod notara. Po pitanju akata koje donose drugi organi, Federalno ministarstvo okoliša i turizma nije nadležno vršiti provjere zanoitosti i njihovog donošenja, već radi u okviru povjerenih izvršnih dužnosti i u skladu sa Zakonom.</p>
--	---	--

		<p>stanje nije ozbiljno uzeto u obzir kao i potencijali rizici i utjecaji na okoliš te biodiverzitet</p> <p>Sa dužnim poštovanjem prema vašem Ministarstvu, nije nam jasno kako ste do sada odobrivali ili mogli odobriti ikakvu okolišnu studiju ili dozvolu od 2008. godine, ne samo za Kanton 10 nego u svim kantonima? Kako mi građani možemo uopće očekivati vladavinu prava i pravnu državu? Ovo je razlog i vrijeme za pokretanje sudskih sporova protiv nadležnih od 2008. godine do danas zbog neprovođenja presuda Ustavnog suda, neprovođenje zakona, netransparentnosti i neodgovornosti .</p> <p>Zaključno, smatramo da projekt VE Mučevača ukoliko, unatoč navedenom, bude izgrađen, može imati značajan i dugoročan negativan utjecaj na okoliš, turizam, kulturnu baštinu i kvalitetu života lokalne zajednice. Stoga molimo da ozbiljno preispitate sve činjenice vezane za odobravanje ove PPU i da se građanima omogućí stvarno sudjelovanje u donošenju odluka te da obvezete lokalne institucije, gradske uprave i vijeća, kantone kao i federalna tijela da koriste sve mehanizme za informiranje i konzultiranje građana i javnosti , a s ciljem uspostave vladavine prava a ne pojedinaca i interesnih skupina te zašтите životne sredine.</p>	
5.	Centar za životnu sredinu Banja Luka	<p>Kumulativni utjecaji</p> <p>Komentar: Smatramo da je netačno navođenje da "može doći do promjena u rutama ptica i šišmiša, tako da se preporučuje konstantni monitoring istih", jer ni ptice niti šišmiši nemaju mogućnost da se tako brzo prilagode promjenama u svojim staništima, te .umjesto prilagodbe svojih ruta kretanja, često se dovode u kolizije sa elisama vjetroelektrana. Njihove rute su trebale biti prethodno analizirane, te projekat prilagođen njima, kako bi uticaj na populacije ptica i šišmiša bio što manji.</p> <p>Također, neozbiljno je pretpostaviti da bi korištenje novih cesta, koje bi bile izgrađene u svrhu izgradnje i održavanja vjetroelektrana, od strane planinara, lovaca, sakupljača gljiva, bilja i sl. pravilo veći uticaj na populacije velikih zvjeri od same izgradnje i rada-ovih postrojenja. Ovakva kvalifikacija je neosporno paušalna i nije utemeljena ni na kakvim naučnim procjenama, što bi ovakav dokument morao da sadrži.</p> <p>Iako se u dokumentu navodi da bi kumulativni efekat izgrađenih i planiranih vjetroelektrana, zajedno sa planiranim fotonaponskim elektranama, bio moguć "kroz narušavanje postojeće vizualne percepcije šireg područja". Porazno se zaključuje da je "kapacitet nosivosti šireg obuhvata krajobraza već opterećen realizacijom projekata sličnog tipa". Nije jasno kako se došlo do ovog zaključka, kojim istraživanjem i metodologijom. Umjesto da se pokuša smanjiti uticaj, priznaje se njegova neupitnost.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO prepoznato je da su ptice i šišmiši jedna od najosjetljivijih komponenti okoliša na koje vjetroelektrane mogu imati utjecaj. Nigdje nije navedeno da se radi o njihovoj brznoj prilagodbi, već da postoji mogućnost promjena u ponašanju ili kolizije s elisama turbina, zbog čega je naglašena potreba za praćenjem i monitorinzima. Monitoring je uobičajena i nužna mjera upravo zato da bi se na vrijeme uočili problemi i definirale korektivne mjere, ako se pokaže da utjecaji prelaze očekivane granice.</p> <p>Što se tiče korištenja novih pristupnih puteva, u dokumentu je navedeno da postoji mogućnost dodatnog antropogenog pritiska na faunu. To ne znači da se utjecaj cesti smatra većim od same izgradnje VE, nego da se sagledava kao dodatni kumulativni čimbenik koji može povećati ukupni pritisak na životinjske vrste.</p> <p>Kod kumulativnih utjecaja na krajolik i vizualnu percepciju, prepoznato je da već postoji značajan broj planiranih i izgrađenih projekata u širem području (VE Ivovik, Jelovača, Orlovača i dr.). Iz tog razloga procijenjeno je da nosivost krajolika ima određena ograničenja. Ova ocjena ne znači prihvaćanje negativnog utjecaja, već njegovo konstatiranje na temelju usporedbe s postojećim i planiranim projektima, što je sastavni dio kumulativne analize.</p> <p>Kumulativni uticaju predmetnog projekta (izgradnja VE Muičevača) ni u kom smislu</p>

			<p>ne može se smatrati zamjenom za strateške dokumente (strategije, planove i programe koji upravo imaju sadržaje i obim (npr. područje HBŽ za npr. Prostorni plan županije, detalji plan manjeg područja i dr.) u skladu sa Protokolom strateške procjene uticaja na okoliš, Direktivom o strateškoj procjeni i u skladu sa Uredbe o strateškoj procjeni uticaja, strategije, plana ili programa na okoliš i obimu, sadržaju i ocjeni strateške studije („Službene novine Federacije BiH“, broj: 12/25).</p> <p>Znači, pojedinačni projekat kao što je to u predmetnom slučaju (izgradnja VE Mučevača) uzima u obzir projekte u njegovom neposrednom okruženju planiranog obuhvata projekta i nikako ne podrazumijeva strateški pristup važnih dokumenata koji su u nadležnosti drugih organa i institucija, te se isti ne može staviti u obavezu podnosioca zahtjeva/investitora za pojedinačni projekat., niti postupak prethodne procjene uticaja na okoliš može biti zamjena za procedure koje su bile neophodne prethoditi istoj, već se provodi na osnovu dostavljene dokumentacije i izdatih dokumenata koji su važeći.</p>
		<p>Fauna</p> <p>Komentar: Fauna ptica i šišmiša je nedovoljno procijenjena. Samo ćemo uzeti u obzir brojnost ptica koje su zabilježene na području Livanjskog polja, a koji prelazi 270 vrsta, dok se u ovom dokumentu navodi broj od 206 vrsta ptica, dok je izlistano devet vrsta koje su potvrđene na samom lokalitetu, što se ne može ni okarakterisati nedovoljnim, nego smiješnim i za komentarisanje. Imajući u obzir veličinu i ozbiljnost uticaja vjetroelektrana na ptice, kao i činjenicu da se radi o neposrednoj blizini planiranog zaštićenog krajobraza - Livanjsko polje i trenutnog Ramsarskog područja, predlažemo da se ova lokacija izuzme iz planova za nove vjetroelektrane, zbog svoje osjetljivosti i bitnosti za biodiverzitet.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO korišteni su dostupni podaci o flori i fauni s relevantnih izvora, uključujući podatke o fauni Livanjskog polja kao značajnog ornitološkog područja. Broj od 206 vrsta odnosi se na podatke iz određenih izvora korištenih za izradu dokumenta, dok se u širem području Livanjskog polja evidentira i veći broj vrsta. Time se ne umanjuje važnost područja, nego se radi o različitim izvorima i opsegu obuhvata.</p> <p>Zahtjev za PPUO izričito naglašava da su ptice i šišmiši osjetljiva komponenta i da projekt može imati utjecaje na njihove populacije i migracije. Zbog toga je već istaknuta potreba posebne pažnje u pogledu ove teme.</p> <p>Lokacija VE Mučevača nalazi se izvan granica Ramsarskog područja Livanjsko polje i kandidatskog Natura 2000 područja, ali je u dokumentu navedeno da je blizina takvih vrijednih područja dodatni razlog za pažljivo razmatranje mogućih utjecaja.</p> <p>Primjedba o značaju Livanjskog polja i bogatstvu ptičjih vrsta u potpunosti se bilježi. Ističemo da je u PPUO već prepoznata visoka osjetljivost ovog segmenta okoliša, te da je naglašena</p>

		<p>GENERALNI KOMENTARI</p> <p>U dokumentu se navodi negativan uticaj na floru i faunu (ptice posebno), ali negativan uticaj projekta se može očekivati i u smislu opstruisanja migratornih koridora šišmiša, naročito u pogledu Livanjskog polja, a što nije obrađeno u ovom dokumentu.</p> <p>Dokument osim toga uopšte ne identifikuje ima li ili nema prekograničnog uticaja, prevashodno u pogledu migratornih puteva između BiH i Hrvatske, što navodi dalje na zaključak da se nadležni organi Republike Hrvatske nisu imali prilike ni očitovati.</p> <p>Osim toga, na strani 73. Izrađivač dokumenta argumentuje da je postrojenje za koje se izrađuje dokument u skladu sa Prostornim planom FBiH (2008-2028), ali ovo nije validan argument jer Prostorni plan FBiH 2008-2028 nikad nije usvojen. Neusvojen i nevažeći dokument ne može se koristiti kao izvor i argumentacija za bilo šta.</p> <p>Ine samo to, FBiH nema ni aktuelni Dokument o politici dodjele koncesija, a koji FBiH mora donijeti, a sve koncesije moraju biti usklađene s tim dokumentom. Posljedni put je ovaj dokument ažuriran 2011. godine.</p> <p>Centar za životnu sredinu je stava da su vjetroelektrane obnovljiv izvor energije, koje ne emituju gasove staklene bašte niti čvrste čestice, kao što je slučaj kod termoelektrana, te su pogodnije i za prirodu i zdravlje ljudi. Stoga, izgradnju novih vjetroelektrana u Bosni i Hercegovini podržavamo i promovišemo, ali pod određenim uslovima. Ne treba ignorisati negativne uticaje ovakvih postrojenja, koje se odnose na stvaranje buke, vizuelno narušavanje pejzaža i direktan negativan uticaj za vrijeme rada postrojenja, posebno na ptice i šišmiše. Kao i kod drugih energetskih projekata, od presudne važnosti je pravovremeno i kvalitetno uključivanje lokalne zajednice i struke u proces donošenja odluke, kako bi projekat bio sa što manje uticaja.</p> <p>Obzirom da se radi o projektu koji potencijalno ima uticaj na visokovrijedne područje sa aspekta kulturne i prirodne baštine, smatramo da Ministarstvo ima dovoljno podataka i argumenata da ovakav dokument odbaci.</p>	<p>potreba da se posebna pažnja posveti upravo bioraznolikosti i migracijskim putevima.</p> <p>U izrađenom Zahtjevu za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš (PPUO) za VE Mučevača identificirani su glavni potencijalni utjecaji projekta (ptice, šišmiši, buka, vizualni aspekt). Posebno je naglašena potreba za praćenjem migracijskih kretanja faune.</p> <p>Međutim, u samom PPUO jasno je navedeno da projekt nema izravnih fizičkih prekograničnih utjecaja (npr. buka, emisije u okoliš, vizualni efekt). Sukladno tome, ocijenjeno je da se primjena Espoo konvencije ne smatra obveznom za ovaj projekt.</p> <p>U vezi s prostorno-planskom osnovom, za predmetni zahvat primjenjuje se važeći Prostorni plan Hercegbosanske županije, u kojem je lokacija VE Mučevača predviđena za energetske namjene. Prostorni plan FBiH 2008–2028 nije usvojen i kao takav se ne koristi kao pravno važeći dokument.</p> <p>Važno je naglasiti da je PPUO izrađen prema propisanoj proceduri, s jasno definiranim okolišnim temama, te da javnost i stručne organizacije imaju pravo iznositi mišljenja u postupku javnog uvida, što je i učinjeno. Na taj način postupak osigurava da svi stavovi budu evidentirani i dostavljeni nadležnom ministarstvu.</p>
6.	Udruga Dinarica Mostar – terenski ured Livno; Planinarsko društvo Cincar; udruga mještana Veliki Kablići; Neformalna grupa građana sela Suhača; Braniteljska udruga Sektor Strmica	<p>1. Nepoštivanje prava uključivanja javnosti u postupak u ranoj fazi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nije provedena javna rasprava, niti je javnost pravovremena i adekvatno informirana o projektu, čime je prekršen Član 40. Zakona o zaštiti okoliša FBiH, koji jamči učešće javnosti u postupcima donošenja odluka o okolišu. • Dokument bi trebao demonstrirati kako je javno savjetovanje provedeno ili će biti provedeno. Ključno je pružiti dokaze o smislenom angažmanu s lokalnim zajednicama i dionicima. • Tražimo dostavu informacija o vremenu i mjestu održavanja javne rasprave o dokumentaciji vezanoj za projekt, sukladno članu 40. stavak S. Zakona o zaštiti okoliša FBiH. 	<p>Član 40. Zakona o zaštiti okoliša FBiH („Službene novine FBiH“, br. 15/21) propisuje obvezu sudjelovanja javnosti u postupcima odlučivanja o okolišu. Oblik sudjelovanja javnosti razlikuje se ovisno o fazi postupka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U postupku prethodne procjene utjecaja na okoliš (PPUO), za projekte iz Priloga II Uredbe, zakon propisuje javnu dostupnost dokumentacije putem javnog uvida, a ne javnu raspravu. Javnosti se omogućuje da u određenom roku dostavi komentare i mišljenja. • U postupku Studije utjecaja na okoliš (SUO), ako se pokaže

			<p>potrebno, provodi se i javna rasprava, uz objavu vremena i mjesta održavanja od strane nadležnog ministarstva.</p> <p>Za VE Mučevača, postupak se nalazi u fazi PPUO, gdje je javnost imala mogućnost sudjelovati kroz javni uvid, objavljen na službenoj stranici Grada Livna i u lokalnim medijima. Time je zakonska obveza uključivanja javnosti u ovoj fazi ispunjena. Svi komentari, uključujući i ove zaprimljene dopise udruga i grupa građana, postaju sastavni dio postupka i razmatraju se pri donošenju odluke.</p>
		<p>2. Značajke područja i potencijalni utjecaji: nije nam poznato da su u obzir uzete prirodne značajke područja uzevši u obzir i činjenicu da je FMOIT odobrio grant od 70000 KM za poslove rada na zaštiti predmetnog područja (https://fmoit.gov.ba/krug-planina-u-livnu-korak-blize-zastiti-ministrice-pozder-i-rado-nacelnik-condric-potpisali-ugovor-vrijedan-70000-km/)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Područje planirane izgradnje ima izniman značaj za lokalno stanovništvo i širu zajednicu zbog: <ul style="list-style-type: none"> ○ Prisutnosti divljih konja, koji su simbol ovog kraja i važna turistička atrakcija. ○ Planinskih pašnjaka ključnih za proizvodnju autohtonog livanjskog sira, važnog gospodarskog resursa. ○ Razvijenog pčelarstva, koje ovisi o očuvanju prirodnih staništa. Bogate kulturne baštine. ○ Osjetljivosti krškog područja iznad izvora pitke vode. Popularnosti planinarenja, turizma i lovstva. • Izgradnja vjetroelektrane može negativno utjecati na: <ul style="list-style-type: none"> ○ Buke i vibracije (Član 20. Zakona o zaštiti okoliša FBiH). ○ Štetne radijacijske i svjetlosne utjecaje (Član 21. Zakona o zaštiti okoliša FBiH), uključujući svjetlosno zagađenje koje može utjecati na ekosustave i migracijske puteve ptica. ○ Prirodni ambijent i biološku raznolikost, posebno zbog blizine livanjskog polja koje je zaštićeno Ramsarskom konvencijom, IBA područje od međunarodnog značaja za ptice i ključno mjesto za odmor ptica na jadranskoj migratornoj ruti (Adriatic Flyway). ○ U vrijeme gradnje podrazumijeva se velika aktivnost graditelja (npr. izgradnja pristupnih puteva) što bitno ugrožava ambijent i utječe na živi svijet na datom području. ○ Opisi postojećeg okoliša (npr. geologija, flora, fauna) su donekle općeniti. Detaljnija temeljna studija s kvantitativnim podacima ojačala bi procjenu. 	<p>U Zahtjevu za PPUO prepoznati su osnovni elementi prirodnih i kulturnih vrijednosti područja, uključujući divlje konje kao lokalnu atrakciju, poljoprivredu (pašnjaci i proizvodnja sira), pčelarstvo te značaj krškog terena i izvorišta vode. Time je potvrđeno da specifičnosti ovog prostora nisu zanemarene.</p> <p>Analizirani su i potencijalni utjecaji koje navodi komentar:</p> <p>Buka i vibracije: provedena su modeliranja buke koja pokazuju da predviđene vrijednosti ostaju u dopuštenim granicama sukladno Pravilniku („Sl. novine FBiH“, br. 75/09).</p> <p>Svjetlosni utjecaji: u dokumentu je istaknuto da noćna signalizacija turbina može imati vizualni utjecaj te je prepoznata potreba za usklađivanjem s propisima o sigurnosti zračnog prometa i mogućim ublažavanjem efekata.</p> <p>Bioraznolikost i Ramsar: navedeno je da se projekt nalazi izvan Ramsarskog područja Livanjsko polje i zona zaštite, ali u neposrednoj blizini, pa je naglašeno da se radi o osjetljivom prostoru koji zahtijeva dodatnu pažnju.</p> <p>Utjecaji tijekom gradnje: uobičajeno je da građevinske aktivnosti privremeno stvaraju pritiske na okoliš, što je u dokumentu navedeno, zajedno s obavezom da izvođači radova provode mjere zaštite (kontrola prometa, ograničavanje radnih zona, zbrinjavanje otpada).</p> <p>Slazemo se da bi kvantitativni podaci o flori i fauni dodatno ojačali dokument, ali ističemo da je svrha PPUO identifikacija i preliminarna procjena utjecaja, dok se detaljna terenska istraživanja i metodologije provode u kasnijim fazama</p>

		<ul style="list-style-type: none"> o U zahtjevu nedostaju konkretni detalji o biološkoj raznolikosti te navode nje specifičnih biljnih i životinjskih vrsta od značaja za očuvanje. o Zahtjev bi trebao uključivati više detalja o provedenim istraživanjima, korištenim metodologijama i dobivenim rezultatima. 	<p>ako nadležno ministarstvo ocijeni da je potrebna Studija utjecaja na okoliš.</p>
		<p>3. Nedostatak adekvatne procjene utjecaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Umjesto donošenja odluke o prethodnoj procjeni utjecaja na okoliš, zahtijevamo provedbu cjelovite "Studije utjecaja na okoliš", koja će detaljno analizirati sve potencijalne negativne utjecaje projekta na okoliš i lokalnu zajednicu. o Smatramo da je kod procjene utjecaja na okoliš posebno povesti računa i o kulturno- povijesnom nasljeđu, utjecaju na prirodni ambijent, stočarstvo i pčelarstvo. Nisu naglašene mjere kojima će se spriječiti ili umanjiti negativne mjere koje će nastati. o Zahtijev često navodi da će utjecaji biti "minimalni" ili "beznačajni" bez pružanja dovoljnog opravdanja. Kvantificirajte utjecaje gdje god je to moguće. o Osigurajte jasne pragove koji definiraju što se smatra "značajnim" utjecajem. o Razmotrite utjecaje, ublažavanje i razloge zašto nisu naglašeni. o Mjere ublažavanja često su opisane u općenitim izrazima. Potrebno je konkretnije opisati pojedinosti o tome kako će se te mjere implementirati i pratiti i detaljno opisati pristup ili metodologiju korištenu za zaštitu određenih ugroženih vrsta. o Zahtijev bi trebao skicirati detaljan program praćenja (monitoring) kako bi se pratila učinkovitost mjera ublažavanja i osigurala usklađenost s ekološkim standardima i navesti koji će se parametri pratiti, koliko često i kako će se analizirati podaci. o Zahtijev bi trebao uključivati procjenu vizualnog utjecaja s fotomontažama kako bi se ilustrirali potencijalni utjecaji vjetroturbina na krajolik. o Kumulativni uticaj: S obzirom na planiranu i već izgrađenu izgradnju drugih vjetroelektrana na ovom području, tražimo da se u obzir uzme kumulativni utjecaj svih projekata na okoliš. o Iako se spominje procjena alternativnih rješenja, zahtjevu nedostaju konkretni primjeri kako su te alternative ocijenjene i zašto je odabrana ova opcija. 	<p>Zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš (PPUO) izrađen je u skladu s člankom 69. Zakona o zaštiti okoliša FBiH i Uredbom o projektima („SI. novine FBiH“, br. 51/21, 33/22, 104/22). Svrha PPUO nije izrada detaljne studije, već davanje preliminarne ocjene potencijalnih utjecaja te procjena postoji li potreba za izradom cjelovite Studije utjecaja na okoliš (SUO). Odluku o tome donosi isključivo nadležno Federalno ministarstvo okoliša i turizma.</p> <p>U Zahtjevu su obrađeni ključni aspekti okoliša i društva:</p> <p>Kulturna i povijesna baština: navedeni su nacionalni spomenici i njihova udaljenost od zahvata.</p> <p>Prirodni ambijent i krški teren: opisani su osnovni geološki, hidrološki i ekološki uvjeti područja.</p> <p>Buka i zasjenjenje: provedena su modeliranja i rezultati prikazani u prilogima (karta buke i studija zasjenjenja).</p> <p>Kumulativni utjecaji: prepoznati su i opisani, s naglaskom na prostorni i vizualni aspekt zbog prisutnosti i planiranja više energetske postrojenja u okolici.</p> <p>Alternativna rješenja: razmatrana su, a izabrana opcija odgovara prostorno-planskoj osnovi (PP HBŽ) i infrastrukturnim uvjetima.</p> <p>U ovoj fazi postupka, mjere ublažavanja navedene su u općenitom obliku jer se radi o preliminarnoj procjeni. Ako Ministarstvo ocijeni da je potrebna SUO, detaljni monitoring programi, fotomontaže vizualnih utjecaja, dodatna biološka istraživanja i kvantifikacije utjecaja obvezno će se izraditi u sklopu tog postupka.</p>
		<p>4. Zanemarivanje interesa korisnika prostora (planinari, lovci, stočari, turisti) mještana i vlasnika susjednih zemljišta:</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO opisani su osnovni socioekonomski i prostorni aspekti područja, uključujući poljoprivredu, turizam, rekreativne aktivnosti i kulturno-povijesnu</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Smatramo da se kod donošenja odluka o ovom projektu moraju uzeti u obzir interesi svih navedenih a čija su prava i interesi zanemareni u dosadašnjem postupku. <p>Slijedom svega navedenog ovim putem zahtijevamo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Donošenje odluke o izradi cjelovite "Studije utjecaja na okoliš", uzimajući u obzir sve navedene aspekte i potencijalne utjecaje. • Aktivno sudjelovanje svih strana u postupku procjene utjecaja na okoliš, uključujući i potpisnike ovih komentara i posebno organizacija javne rasprave koja će omogućiti iznošenje mišljenja lokalne zajednice, udruga i Grada Livna. • Procjena kumulativnog utjecaja svih vjetroelektrana na području Livna kroz Stratešku procjenu utjecaja na okoliš. • Uključivanje potpisnika ovog dokumenta kao zainteresiranih strana u daljnji proces izdavanja dozvola. • Obustava svih radova na projektu dok se ne provede adekvatna procjena utjecaja na okoliš i ne osigura učešće javnosti. 	<p>baštinu. Time je potvrđeno da korisnici prostora nisu zanemareni, već su njihovi interesi prepoznati na razini ove faze postupka.</p> <p>Postupak PPUO je zakonski definiran i za projekte iz Priloga II Uredbe predviđa javni uvid, a ne javnu raspravu. Javnost je imala priliku dostaviti komentare, što je i ostvareno putem brojnih pristiglih primjedbi. Sve primjedbe evidentiraju se i proslijeđuju nadležnom Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, koje donosi odluku o tome hoće li se provoditi cjelovita Studija utjecaja na okoliš.</p> <p>Procjena kumulativnih utjecaja već je prepoznata i uključena u Zahtjev, s naglaskom na prostorne i vizualne aspekte, a po potrebi može se razrađivati u daljnjim postupcima ako Ministarstvo odredi izradu SUO. Strateške procjene utjecaja na okoliš (SPUO) donose se na razini planskih dokumenata, a ne pojedinačnih projekata. Obustava radova nije u nadležnosti izrađivača PPUO, nego se o svim aktivnostima i dozvolama odlučuje u okviru zakonski propisanih procedura i od strane nadležnih tijela.</p>
7.	Dinko Periša	<p>Sukladno iščitano iz priloženog dokumenta na vašoj internetskoj stranici, svom neslaganju i kategorično odbijanje uopće ideje, a kamoli realizacije izgradnje VP Mučevača, dodajem između ostalog što bi se moglo reći, sljedeće:</p> <p>-Da u današnjem vremenu, kad je vrijednost voda u nekim dijelovima planete jednaka vrijednosti zlata, netko hoće ulagati u izgradnju nečega ovakvoga u blizini jednog izvora (1200m) kojeg koriste deseci tisuća ljudi, van svake mi pameti (izuzev ekonomske).</p> <p>-Cijeli planirani geografski potez, a i šire, skupljač je, rezervoar vode za dva Dumanska izvora; za velikih kišnih padalina zna kratko poteći i treći tzv. Skoza. Sve upućuje na jednu povezanost nedovoljno istraženog podzemlja.</p> <p>-Nama koji smo stalno uz Bisticu i Duman, dopuštam prostor konstataciji kako ni već sada Duman više nije nekadašnji Duman. Usljed i kraćih razdoblja bez kiše kao da mu vodostaj brzo pada; i kao da se sve to dogodilo poslije zadnjih većih potresa. Ponavljam, nitko ne zna što je u podzemlju. Znam, netko će možda reći da nemam znanstvenu potkrepu. Točno, nemam, ali imam ovu praktičnu. I ovaj put više vjerujem sebi i onima koji kao laici mjere okom, užive, nego struci „iz ureda“.</p> <p>-Naziv naselja Potočani nije slučajna. Selo je to u kojem ima više vrela i potoka; mada je i njih u odnosu na prije manje. Iz kojeg razloga, nije poznato?! Sav taj kraški teren jedna je velika enigma.</p> <p>-U Priloženoj studiji se nigdje ne spominje zaštićeno arheološko nalazište-nacionalni spomenik BiH „Crkvina“? Da to možda nije namjerna propust jer se možda nalazi u „planiranom“ vjetropotezu?</p>	<p>Zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš izrađen je u skladu s važećim zakonskim propisima i obuhvaća osnovne podatke o okolišu, prepoznate utjecaje i mjere ublažavanja. Pitanja ekonomske opravdanosti i koristi od koncesija nisu predmet ovog postupka, već se o njima odlučuje u zasebnim procesima.</p> <p>Vodni resursi i krški teren:</p> <p>U dokumentu je navedeno da se planirane turbine nalaze izvan zona sanitarne zaštite izvorišta Duman (Odluka o zaštiti izvorišta Bistrica). Naglašeno je da se radi o osjetljivom krškom području, zbog čega je očuvanje podzemnih voda prepoznato kao jedan od ključnih aspekata.</p> <p>Kulturna baština:</p> <p>U Zahtjevu su navedeni nacionalni spomenici u bližem okruženju. Primjedba o arheološkom lokalitetu „Crkvina“ se bilježi, te će biti proslijeđena nadležnim institucijama koje odlučuju o mjerama zaštite kulturno-povijesnog naslijeđa.</p> <p>Divlji konji:</p> <p>U dokumentu je navedeno postojanje divljih konja na području visoravni Kruzi i istaknuto njihovo značenje kao lokalne</p>

		<p>-Poluidivljivi konji koji tu obitavaju (govori se oko 1000 jedinki) gotovo da se i ne spominju. To nije samo turistički potencijal Livna već cijele države. Kako će to utjecati na njih, još nitko nije istražio?!</p> <p>-Također, iako pomalo odlazi od teme, ali neka bude rečeno: U nekim projekcijama smanjile bi se i sadašnje, a i buduće dodatne mogućnosti livanjskog sportskog aerodroma.</p> <p>-O vizualnom nagrđivanju vizura grada suviše je i govoriti. To je tek vrh, odnosno dno.</p> <p>Umjesto zaključka:</p> <p>„Procjena“ je u puno stvari temeljito i dobro sačinjena. Je li pak sačinjena na osnovu stvarnog istraživanja na terenu, dugoročnih analiza i mjerenja ili pak na osnovu nekog oblika „uredskog“ istraživanja i po nečijem nalogu i uputama ovdje neću tražiti odgovor. Autori znaju. No, na mnoga pitanja svojim odgovorima ne daje ni teorijsku garanciju, a neka i ne dotiče. E to je već itekakav problem.</p> <p>Bez bar te garancije za navedeno, a onda i cjelokupne odgovornosti koja je u konačnici zapravo investitorova, ovu i ovakvu cjelokupnu „priču“ tumačim isključivo kao privatni ekonomski interes investitora na štetu „tamo nekog Livna“ u kojem ne znam da se održala bilo kakva javna rasprava po ovom pitanju (dopuštam ispravku ako je, a meni evo nepoznato).</p> <p>Ako je ekonomija i neka elektroprivreda mogla toliko godina bez ovog vjetroparka vjerujem da može i dalje. Livno sigurno može. Prilivi u proračun od koncesija su svakako smiješni i vrijeđajući, korist lokalne zajednice nikakav.</p> <p>Nadajući se da ćete i vi svojim NE ovoj temi, pridonijeti zaštiti ovog dijela Bosne Hercegovine, unaprijed zahvaljujem i srdačno pozdravljam.</p>	<p>atrakcije. Time je ova vrijednost prepoznata i uvrštena u PPUO.</p> <p>Buka, sjena i vizualni utjecaj:</p> <p>Provedene su analize buke i zasjenjenja (shadow flicker) te je utvrđeno da su predviđene razine buke unutar dopuštenih vrijednosti, dok se na ograničenom broju objekata mogu očekivati prekoračenja preporučenih pragova zasjenjenja. Predviđene su mjere ublažavanja, poput privremenog zaustavljanja turbina u kritičnim terminima. Vizualni utjecaj je također obrađen i prepoznat kao osjetljiva komponenta prostora.</p> <p>Ostali aspekti:</p> <p>Pitanje korištenja sportske zračne luke nije obrađeno jer nije predmet okolišne procjene, već regulatornih tijela nadležnih za civilno zrakoplovstvo.</p> <p>Zaključno, ističemo da Zahtjev za PPUO nije konačna studija, nego dokument koji daje preliminarnu ocjenu utjecaja na okoliš i služi nadležnom ministarstvu kao podloga za odluku o daljnjim koracima. Sve primjedbe građana, uključujući ovu, bilježe se i prosljeđuju nadležnim institucijama radi razmatranja u okviru zakonske procedure.</p>
8.	<p>Franjevački muzej i galerija gorica - Livno</p>	<p>uvidom u Projekt izgradnje VE Mučevača, na lokaciji Mučevača, Grad Livno, naručitelja EA Energy d.o.o. Livno, koji je od 12. 6. 2025. predstavljen na javnu raspravu i uvid na stranicama Federalnog ministarstva okoliša i turizma, uočili smo neke neregularnosti i nejasnoće vezano uz stavku B.1.3, i) utjecaj na pejzaž i područja od povijesnog, kulturnog ili arheološkog značaja.</p> <p>Naime, tu se među nacionalnim spomenicima BiH koji su najbliži VE Mučevača navodi i Stari grad Livno (2,3 km udaljen od predmetne lokacije). Historijsko područje - Stari grad Livno (Bistrički grad) kao nacionalni spomenik BiH obuhvaća fortifikacijski obrambeni sistem s kulama, tabijama i bedemima, obuhvaćajući bedeme i tabije unutar danas stambenog područja, ali i kule na Bašajkovcu uz obod stijena Crvenice (Poletača, Čošek, Efrem, Veis i Klanac kula). Godine 2022. u organizaciji Grada Livna u suradnji s FMGG Livno započeta su arheološka istraživanja koja još nisu završena. Arheološka istraživanja na trenutnoj lokaciji Efrem kula pokazala su da se radi o velikom arheološkom lokalitetu s velikim kompleksom fortifikacija iz kasne antike i Osmanskog Carstva koje do proglašenja nacionalnog spomenika nisu bile vidljive, odnosno arheološko područje je puno šire nego što je to bilo poznato a nastavkom iskopavanja i dalje se širi.</p> <p>Mišljenja smo da je lokacija Stari grad Livno i navedena udaljenost od predmetne lokacije (VT 9, VT 10) neprecizna i nepouzdana. Nije se očitovao o udaljenosti i utjecaju predmetne lokacije na spomeničke objekte Efrem kula, Veis kula i Klanac kula te Murpašina tabija koje su najbliže i najizloženije predmetnoj lokaciji. Isto tako</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedeni su nacionalni spomenici i kulturno-povijesne vrijednosti u okolini planiranog zahvata, uključujući i Stari grad Livno (Bistrički grad) s udaljenosti od 2,3 km. Time je potvrđeno da su kulturno-povijesni objekti uzeti u obzir.</p> <p>Točno je da Zahtjev nije detaljno razmatrao pojedine lokalitete poput Crkvine (Ledinica) i Gradca. Ove primjedbe se bilježe te će biti prosljeđene nadležnim institucijama koje provode mjere zaštite kulturno-povijesnog nasljeđa i daju stručna mišljenja.</p> <p>Naglašavamo da je svrha PPUO preliminarno identificirati moguće utjecaje, dok se detaljna analiza arheoloških i kulturnih vrijednosti provodi u suradnji s mjerodavnim institucijama u daljnjim fazama postupka.</p> <p>Ističemo da je projekt sagledan i u kontekstu turističkog potencijala područja. U dokumentu je navedeno postojanje divljih konja, planinarskih i izletničkih potencijala, a vizualni utjecaj vjetroelektrane na panoramu Livna obrađen je kao jedan od značajnih aspekata.</p>

		<p>kako su navedene fortifikacije s kulama planirane u turističkom prostornom planu grada Livna smatramo da ne samo što su arheološki lokaliteti ugrožene nego je ugrožena i prepoznatljiva vizura s kulama koje su jedan od simbola Livna.</p> <p>Još gora je situacija s Nacionalnim spomenikom Arheološko područje - Crkvina (Ledinica) s pokretnim nalazima u Potočanima, koje se nalazi u neposrednoj blizini predmetnih lokacija (Podgreda, VT 16 i VT 17), a nije uopće navedeno u Zahtjevu za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš VE Mučevača. U neposrednoj blizini je i registrirani arheološki lokalitet Gradac s prapovijesnom gradinom, kasnoantičkim refugijem i ostacima rimske ceste (Arheološki leksikon BiH, III, 238, 22.68). Cesta se dalje mjestimično može pratiti preko visoravni u pravcu Šujice, točno na području obuhvaćenom vjetroturbinama, što znači da bi iskopom za postolja vjetroturbina mogli biti iskopani ostaci (kolotečine) rimske ceste koja u Zahtjevu nije ni razmatrana. Osim kao arheološki lokalitet Gradac je poznat i kao okolišna posebnost i turistička atrakcija, što je u Zahtjevu isto tako ignorirano.</p> <p>Federalno ministarstvo okoliša i turizma dobro je upoznata što znači prvi i drugi stupanj zaštite u cilju trajne zaštite nacionalnih spomenika kao i drugih arheoloških lokaliteta. Zanimljivo je da se nacionalni spomenici koji se nalaze u neposrednoj blizini planirane vjetroelektrane u ovom zahtjevu nisu navedeni, a traži se mišljenje o utjecaju na nacionalne spomenike koji se ne nalaze u neposrednoj blizini. S obzirom na navedene činjenice zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš VE Mučevača smatramo nepotpunim i nevažnim. Osim toga smatramo i da je projekt izrade VE Mučevača na planiranom potezu preblizu arheološkim lokalitetima i okolišnim zanimljivostima te se nalazi na području koje ima veliki turistički potencijal s već aktualnim atrakcijama (divlji konji, izletišta, planinarske i druge staze, ...).</p> <p>U nadi da ćete naše primjedbe uvažiti srdačno Vas pozdravljamo želimo puno uspjeha u daljnjem radu.</p>	<p>Zaključno, kulturno-povijesni i arheološki lokaliteti nisu zanemareni, već su uvršteni u Zahtjev u mjeri predviđenoj za fazu PPUO. Specifične primjedbe o pojedinim lokalitetima bilježimo i one će biti dostavljene nadležnim tijelima kako bi se u daljnjem postupku zaštitila baština i vizura prostora.</p>
9.	<p>NGG Očuvajmo duvanjski kraj</p>	<p>Geografski i hidrološki kontekst – Dinarski krš i recharge zona</p> <p>Područje planirane izgradnje VE Mučevača nalazi se na Krug planini, unutar sustava Dinarskog krša -jednog od hidrološki najosjetljivi vijih područja u Europi. Ovaj prostor karakterizira:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vrlo plitko tlo (samo 10-25 cm dubine), • vapnenačka podloga visoke propusnosti, bez zadržavanja površinske vode, • direktna infiltracija oborina u podzemlje, bez prirodnog filtracijskog sloja, • status recharge zone za Cetinski sliv, uključujući izvore/rijeke Duman, Sturba, Žabljak i Bistrica. <p>Zbog ovih značajki, područje predstavlja glavnu dopunsku zonu vodonosnika koji opskrbljuju pitkom vodom šire područje Livna i nizvodna naselja u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. S obzirom na to da se radi o transnacionalnom vodnom tijelu, projekt ima i međunarodnu dimenziju, koja zahtijeva primjenu Espoo konvencije o prekograničnim utjecajima na okoliš.</p> <p>Svaka fizička intervencija - iskop temelja do 4,9 m dubine, miniranje stijena, izgradnja pristupnih cesta, polaganje betonskih ploča i kablova - može imati trenutni i nepredvidiv utjecaj na hidrološki sustav. Među mogućim posljedicama su:</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO za VE Mučevača navedeno je da se planirani zahvat nalazi na krškom terenu s izraženim hidrogeološkim specifičnostima te da je zaštita podzemnih voda jedan od ključnih aspekata procjene. Posebno je naglašeno da se lokacija nalazi izvan zona sanitarne zaštite izvorišta Bistrica (Duman), definiranih Odlukom o zaštiti izvorišta.</p> <p>Prepoznata je osjetljivost krškog sustava, zbog čega su u dokumentu predviđene mjere zaštite: stroga kontrola gradilišta, sprječavanje izlivanja ulja i goriva, odvojeno zbrinjavanje građevinskog materijala te praćenje stanja podzemnih voda.</p> <p>Što se tiče prekograničnih aspekata, u Zahtjevu je jasno procijenjeno da nema izravnih fizičkih prekograničnih utjecaja (buka, vizualni aspekt, emisije).</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • presijecanje podzemnih tokova, • gubitak vodonosnog sloja, • presušivanje izvora pitke vode, • kontaminacija podzemlja uljima, mazivima i betonom, • dugoročna degradacija izvorišnih zona, koje se prirodno teško ili nikako ne regeneriraju. <p>Stručna literatura jasno naglašava da su krški vodonosnici u recharge zonama među najranjivijima na svijetu - jer se onečišćenje unosi direktno u vodonosni sustav, bez filtracije.</p>	
	<p>2. Geološke intervencije – dubina iskopa, miniranje i temelji</p> <p>Planirana izgradnja VE Mučevača predviđa masivne zahvate u tlo, uključujući kopanje temelja do dubine od 4,9 metara, s površinom od 452 m² po turbini, što rezultira ukupno s više od 36.000 m³ iskopanog materijala (str. 34 dokumentacije). S obzirom na to da je podloga područja kompaktna vapnenac, gotovo je sigurno da će izvođenje iskopa zahtijevati miniranje.</p> <p>Miniranje u krškom terenu nosi posebno visoke hidrološke i geotehničke rizike, jer se ne radi o čvrstoj masi, već o mreži prirodnih pukotina, šupljina i vodonosnika. Takvi zahvati mogu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uzrokovati pucanje stijena i otvaranje novih pukotinskih sustava, • presjeći podzemne tokove i narušiti prirodni režim punjenja vodonosnika, • izazvati kontaminaciju podzemlja uslijed prodora cementa, maziva i ulja, • dovesti do destabilizacije tla, pojave urušavanja ili odrona, • imati kumulativan učinak na hidrodinamiku cijelog recharge područja. <p>Poseban problem u kršu je činjenica da je tlo nefiltrirajuće - sve što dospije u podzemlje širi se direktno bez prirodnog pročišćavanja. Upravo zato svjetska literatura upozorava na ekstremnu ranjivost krških sustava kada je riječ o teškoj mehanizaciji i eksplozivnim zahvatima.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedene su dimenzije planiranih temelja, vrsta podloge i procijenjene količine iskopa. Time je dokument već prepoznao obim građevinskih zahvata i njihovu potencijalnu zahtjevnost.</p> <p>Svjesni smo da krški teren ima specifične hidrogeološke i geotehničke značajke. Upravo zato u dokumentu stoji da je potrebno pridržavati se strožih mjera zaštite pri izvođenju radova: sprječavanje nekontroliranog izlivanja cementnih suspenzija, goriva, maziva i ulja, organizirano zbrinjavanje viška iskopanog materijala, geotehnički nadzor tijekom iskopa radi pravovremene identifikacije pukotina i šupljina.</p> <p>Što se tiče miniranja, Zahtjev ne propisuje metodu iskopa, već samo dimenzije temelja. Konačnu tehnologiju gradnje određuje izvođač u skladu s geotehničkim elaboratom, uz obvezu da se primjenjuju mjere zaštite okoliša i sigurnosti rada. Ako se miniranje pokaže nužnim, ono se mora izvesti u skladu s posebnim propisima i uz dodatne mjere kontrole vibracija i zaštite podzemnih voda.</p>
	<p>3. izvori pitke vode i prekogranični utjecaj</p> <p>Na stranicama 25-27 dokumentacije navode se ključni hidrološki elementi područja na kojem se planira izgradnja VE Mučevača: izvori/ rijeke Duman, Bistrica, Žabljak i Sturba. Svi ovi vodotoci i izvori dio su Cetinskog sliva, koji se prostire preko granice Bosne i Hercegovine i Hrvatske.</p> <p>Posebno je značajan izvor Duman, koji predstavlja glavni izvor pitke vode za grad Livno, a ujedno i indikator stanja podzemnih voda krškog akvifera. Ovi izvori kroz površinske i podzemne tokove napajaju Cetinu, čije vode ulaze u teritorij Republike Hrvatske i završavaju u EU vodozaštitnim područjima.</p> <p>Unatoč tome, na str. 59 dokumentacije navodi se da "projekt nema prekograničnog utjecaja", što je netočno i pravno neutemeljeno. S obzirom na tokove sliva i funkciju lokacije kao recharge zone, projekt ima prekogranični karakter prema Espoo konvenciji, čiji je potpisnik i Bosna i Hercegovina.</p> <p>Uz to, Livanjsko polje, koje se nalazi nizvodno od lokacije VE, predstavlja najveće vlažno krško polje u Europi i ima status Ramsarskog područja - međunarodno zaštićenog staništa od</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO jasno je navedeno da se planirani zahvat nalazi na području krša te da su identificirani glavni izvori i vodotoci u okolini (Duman, Bistrica, Žabljak, Sturba). Time je potvrđeno da je hidrološki kontekst prepoznat i uvršten u dokument.</p> <p>Izvor Duman i njegove zone sanitarne zaštite posebno su istaknuti u dokumentu, uz napomenu da se lokacija planiranih turbina nalazi izvan službeno proglašene zone zaštite izvorišta (Odluka o zaštiti izvorišta Bistrica). Naglašeno je da se radi o osjetljivom krškom području, zbog čega su predviđene mjere zaštite pri svim radovima kako bi se spriječila kontaminacija podzemnih voda.</p> <p>Što se tiče prekograničnih utjecaja, izrađivač Zahtjeva je zaključio da nema</p>

	<p>svjetskog značaja. Intervencije koje mogu promijeniti režim podzemnih voda predstavljaju potencijalnu ugrozu za hidrologiju, ekosustave i bioraznolikost ovog područja, što dodatno povećava međunarodnu važnost pravilne procjene utjecaja.</p> <p>Znanstveni radovi i lokalni stručnjaci upozoravaju da se sustavi voda u kršu ne ponašaju linearno - oborinske vode mogu ponirati kilometrima daleko i iznova se pojavljivati. To znači da lokalne građevinske intervencije mogu izazvati pomake i u daleko udaljenim zonama. Projekat nije uzeo u obzir dinamiku ponora i izvora, niti složenost podzemnih mreža u recharge zoni Cetinskog sliva.</p>	<p>izravnih fizičkih prekograničnih utjecaja (poput buke, vizualnog aspekta ili emisija).</p> <p>Livanjsko polje i njegov status Ramsarskog područja također su prepoznati u dokumentu kao vrijednost od međunarodnog značaja. Upravo zbog toga u Zahtjevu je istaknuto da se ovom području mora posvetiti posebna pozornost.</p>
	<p>4. Biološka raznolikost. Migracijske rute i podzemni ekosustavi</p> <p>Planirana lokacija VE Mučevača nalazi se između triju međunarodno priznatih IBA područja - Livanjskog, Duvanjskog i Kupreškog polja - koja zajedno čine ključnu točku migracijskog koridora poznatog kao Adriatic Flyway. Krug planina, na kojoj je planirana izgradnja, djeluje kao međuzona i prirodni most koji omogućuje prelazak ptica preko Dinarskog planinskog lanca.</p> <p>Izgradnja 12 visokih vjetroturbina (183,3 m) na ovom mjestu donosi višestruke rizike za selice, grabljivice i druge vrste ptica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povećan rizik od kolizije - osobito u uvjetima niske vidljivosti, jakih vjetrova i noćnih migracija, • Prekid migracijskih putova, budući da mnoge vrste izbjegavaju prelijetanje visokih planina s preprekom rotora, • Fragmentacija staništa - gubitak travnjaka, rubnih staništa i zona za gniježđenje i odmor, • Smanjenje funkcionalnog kontinuiteta između IBA područja, što direktno ugrožava regionalnu bioraznolikost. <p>Uz to, lokalitet se nalazi na području koje je ekološki povezano s područjima Natura 2000 i Ramsar -te se bilo kakvi negativni utjecaji šire i izvan neposredne lokacije VE.</p> <p>Ignoriranje podzemne faune - troglobionata i speleofaune</p> <p>U dokumentaciji nije razmatrana prisutnost podzemne faune, iako se planirana lokacija nalazi u krškom sustavu bogatom speleološkim objektima. Dinarski krš poznat je po endemskoj troglobiontnoj fauni - organizmima koji cijeli životni vijek provode u pećinama i podzemnim vodenim tokovima.</p> <p>Ovi organizmi izuzetno su osjetljivi na vibracije, zagađenje i promjene mikroklima, a istraživanja pokazuju da gradnja, miniranje i betoniranje u kršu mogu uništiti čitave mikro-ekosustave koje nije moguće regenerirati.</p> <p>Nepriznavanje ovog aspekta predstavlja ozbiljan propust, jer se radi o globalno važnim podzemnim ekosustavima, čiji gubitak znači i gubitak genetske raznolikosti jedinstvene za ovaj dio Europe.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedeno je da se planirana lokacija nalazi u blizini vrijednih prirodnih područja, uključujući Livanjsko polje, koje ima status Ramsarskog područja, te da se radi o prostoru koji je značajan za bioraznolikost i migraciju ptica. Time je prepoznato da ptice i šišmiši predstavljaju jednu od najosjetljivijih komponenti okoliša.</p> <p>Procijenjeno je da postoji rizik od mogućih kolizija ptica i šišmiša s turbinama, zbog čega je već naglašena potreba za praćenjem i monitoringom u ovom segmentu. Monitoring nije zamjena za zaštitu, nego mjera kojom se prate učinci i osigurava pravovremeno reagiranje ako se pokaže da su utjecaji veći od očekivanih.</p> <p>Što se tiče fragmentacije staništa i povezanosti IBA područja, u dokumentu je istaknuto da planirani zahvat ima ograničen prostorni obuhvat te da ne zadire u granice zaštićenih područja. Međutim, blizina važnih migracijskih ruta prepoznata je kao razlog za dodatni oprez u budućem praćenju i vrednovanju utjecaja.</p> <p>Podzemna fauna nije posebno analizirana na razini PPUO, jer se u ovoj fazi sagledavaju opći okolišni aspekti i osjetljivosti područja. Međutim, činjenica da se radi o krškom terenu je jasno istaknuta, a sve aktivnosti izvođenja radova (iskopi, temelji, prometnice) moraju se izvoditi uz mjere zaštite tla i podzemnih voda, čime se posredno štiti i speleološka fauna.</p>
	<p>5. Krajolik, divlji konji, stočarstvo i turizam</p> <p>Područje planirane izgradnje VE Mučevača smještena je na Krug planini, krajoliku izuzetne prirodne i kulturne vrijednosti. Riječ je o otvorenom visokoplaninskom prostoru, s očuvanim pašnjacima, autentičnom vegetacijom i izrazitom tišinom, koji zajedno čine jedinstvenu vizualnu i doživljajnu cjelinu. Planirana izgradnja 12 vjetroturbina visine 183,3 m s pratećom infrastrukturom (pristupne ceste, kablovi, trafostanica) trajno bi narušila te kvalitete.</p> <p>Krug planina je poznata po prisustvu populacije divljih konja, koji su dio prirodne baštine ovog kraja i privlače posjetitelje iz zemlje i</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO opisane su osnovne krajobrazne značajke Krug planine i naglašeno da će vizualni utjecaj vjetroelektrane biti prisutan i značajan, posebno zbog visine planiranih turbina i njihove vidljivosti s većih udaljenosti. Time je potvrđeno da je vizualna komponenta prepoznata i obrađena.</p> <p>U dokumentu je također navedeno postojanje divljih konja i njihov značaj kao</p>

	<p>inozemstva. Ova jedinstvena populacija ima ekološki, kulturni i turistički značaj, a njezi no stanište bilo bi ugroženo fragmentacijom prostora, bukom i prometom vezanim uz VE.</p> <p>Također, pašnjaci Krug planine stoljećima se koriste za stočarstvo i pčelarstvo, a biljne zajednice tog područja poznate su po visokoj nutritivnoj i zdravstvenoj vrijednosti. Ovi travnjaci nisu samo ekonomski resurs, već i dio kulturnog identiteta lokalnog stanovništva. Njihovim nestankom gubi se i održiva osnova za život ljudi koji su ovisni o ispaši, proizvodnji meda i tradicionalnom korištenju planinskih resursa.</p> <p>Pored toga, vizualni utjecaj vjetroturbina bio bi izuzetno snažan - uočljive su s velikih udaljenosti, a zbog svoje visine i pozicije remete otvorenost i sklad prostora. Time se narušava krajobrazna cjelovitost, što utječe ina potencijal razvoja održivog turizma, koji se temelji na netaknutoj prirodi, tišini, panoramama i autentičnosti krajolika.</p> <p>Ovdje je važno podsjetiti da je Bosna i Hercegovina 2007. godine ratificirala Europsku konvenciju o krajobrazu, čime se obvezala na zaštitu, upravljanje i planiranje krajolika u svim oblicima -prirodnim, ruralnim, urbanim i degradiranim. Konvencija prepoznaje krajolik kao temeljnu komponentu okoliša i životnog prostora ljudi te poziva na uključivanje javnosti i stručne zajednice u sve odluke koje ga se tiču. Planiranje VE Mučevača nije uzelo u obzir ove obveze, niti je provedena ozbiljna krajobrazna analiza. Ignoriranje načela Europske konvencije o krajobrazu i lokalnog identiteta prostora predstavlja ozbiljan nedostatak postupka.</p>	<p>specifičnosti lokalnog prostora. Time ova prirodna vrijednost nije zanemarena, iako u ovoj fazi postupka nije predmet zasebnih istraživanja.</p> <p>Pašnjaci i tradicionalne djelatnosti (stočarstvo, pčelarstvo) spomenuti su u opisu socioekonomskog okruženja. Prepoznato je da lokalna zajednica koristi resurse Krug planine, a potencijalni utjecaji na korištenje prostora sagledani su kroz aspekte buke, zasjenjenja i promjena u krajobrazu.</p> <p>Što se tiče Europske konvencije o krajobrazu, BiH je njezin potpisnik, ali se u postupku PPUO polazi od važećih domaćih zakonskih i podzakonskih propisa. Vizualni i krajobrazni utjecaji već su obrađeni u skladu s tim okvirima, a primjedba o dodatnoj krajobraznoj analizi se bilježi i prosljeđuje nadležnom ministarstvu.</p>
	<p>6. Udaljenost od naselja, buka i zdravlje</p> <p>Prema dokumentaciji (str. 49-50), najbliže naseljene kuće nalaze se u selima Podgreda (300 m) i Potočani (350 m), dok je udaljenost do naselja Zagoričani oko 1,5 km. Iako se projekt formalno oslanja na tzv. „međunarodni standard“ minimalne udaljenosti od 275 m (1,5 visine turbina), takav pristup nije u skladu s preporukama relevantnih znanstvenih i javnozdravstvenih institucija.</p> <p>Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO, 2018), izloženost buci iznad 40 dB noću može dovesti do ozbiljnih zdravstvenih tegoba, uključujući: poremećaj spavanja, povišeni krvni tlak, kardiovaskularne probleme, tjeskobu, depresiju i kronični stres.</p> <p>U ruralnim područjima s niskom ambijentalnom bukom, čak i niže razine buke mogu imati izražen negativan učinak. Zbog toga mnoge zemlje primjenjuju minimalne udaljenosti od 1000-1500 m</p> <p>Ostali utjecaji na kvalitetu života</p> <p>Pored buke, projekt uzrokuje i druge smetnje koje dodatno utječu na zdravlje i dobrobit stanovnika:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Shadow flicker (rotirajuće sjene turbina) - dokument navodi da će najmanje tri kuće biti izložene sjenama više od 30 sati godišnje, što prema njemačkim standardima predstavlja maksimalno dozvoljeni prag izloženosti. • Svjetlosno zagađenje - signalna svjetla na turbinskim vrhovima narušavaju noćni mir. • Vibracije - mehanički sustavi i rotor mogu izazvati neugodne vibracije u podlozi i zgradama, naročito u tiši m noćnim satima. • Psihološki stres - osjećaj stalne izloženosti i gubitak kontrole nad vlastitim okruženjem povezani su s anksioznošću, depresijom i smanjenom kvalitetom života. 	<p>U Zahtjevu za PPUO navedene su udaljenosti naselja od planiranih turbina, s naglaskom na Podgreda i Potočane kao najbliža naselja. Provedena su modeliranja buke, koja pokazuju da očekivane vrijednosti ostaju ispod dopuštenih granica definiranih domaćim propisima („Sl. novine FBiH“, br. 75/09).</p> <p>Svjesni smo da Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) daje preporuke koje se odnose na javnozdravstvene aspekte. U ovoj fazi postupka ocjena je rađena u skladu s domaćim zakonskim okvirima, a sve dodatne međunarodne preporuke mogu se razmatrati u kasnijim fazama ako Ministarstvo odluči da je potrebna detaljnija studija.</p> <p>Što se tiče shadow flickera, u dokumentu je navedeno da su analizirana izlaganja i da tri kuće prelaze prag od 30 sati godišnje. Predviđena su ublažavanja kroz operativne mjere – primjerice, privremeno zaustavljanje turbina u kritičnim razdobljima.</p> <p>Svjetlosni utjecaji (noćna signalizacija) i vibracije prepoznati su u dokumentu, a radi se o standardnim tehničkim pojavama kod vjetroatagregata. Njihovo ublažavanje osigurava se izborom tehnologije i</p>

	<p>Dokumentacija priznaje ove rizike, ali ne nudi nikakve konkretne mjere ublažavanja utjecaja na zdravlje, mentalno blagostanje i svakodnevni život stanovnika. Time se zanemaruje osnovno načelo prevencije iz Aarhuske i Espoo konvencije, ali i domaćih zdravstvenih preporuka.</p> <p>7. Zaključak i zahtjevi – potreba za potpunom procjenom utjecaja</p> <p>Analiza dostupne dokumentacije, znanstvene literature i međunarodnih standarda pokazuje da projekt vjetroelektrane Mučevača ima značajan, dugoročan i potencijalno nepovratan utjecaj na jedno od najranjivijih prirodnih područja u Europi - dinarski krški sustav. Ovaj prostor obuhvaća recharge zonu Cetinskog sliva, izvorišta pitke vode, međunarodno prepoznate migracijske rute ptica, visoko osjetljive krajobrazne i naseljena područja.</p> <p>Glavne prijetnje koje proizlaze iz projekta su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fizički i hidrološki poremećaji u recharge zoni kroz duboke iskope, miniranje i betoniranje, • Mogućnost kontaminacije izvora pitke vode, uključujući izvor Duman -ključni za grad Livno, • Rizik od kolizije i gubitka staništa za ptice selice na koridoru Adriatic Flyway, koji povezuje tri IBA područja, • Ugrožavanje zdravlja i kvalitete života lokalnog stanovništva zbog pretjerane blizine turbina (300-350 m), buke, vibracija i rotirajućih sjena, • Degradacija kulturnog i prirodnog krajolika, uključujući zavičajnu vizuru Krug planine i lokalne turističke vrijednosti, • Kršene međunarodne obveze Bosne i Hercegovine prema Espoo konvenciji (prekogranični utjecaji), Ramsarskoj konvenciji (Livanjske polje kao vlažno područje od globalne važnosti), Europsku konvenciju o krajobrazu (Bih se obvezala na zaštitu, upravljanje i planiranje krajolika) <p>S obzirom na navedeno, zahtijevamo sljedeće:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obveznu izradu cjelovite Procjene utjecaja na okoliš (PUO) - s obzirom na složenost i kumulativne rizike projekta, prethodna procjena nije dostatna. 2. Detaljnu hidrogeološku studiju, uključujući tracer testove i dugotrajni monitoring podzemnih voda. 3. Uključivanje Republike Hrvatske u postupak procjene sukladno Espoo konvenciji - zbog prekogranične prirode Cetinskog sliva. 4. Ornitološku studiju s kartiranjem migracijskih ruta i evaluacijom utjecaja na IBA zone i Adriatic Flyway . 5. Kumulativnu procjenu utjecaja u odnosu na sve postojeće i planirane projekte u regiji - uključujući Ivovik, Jelovaču, Orlovaču, Baljke, Galečić, Pakline i druge (prema županijskom prostornom planu). 6. Aktivno uključivanje lokalne zajednice, neovisnih stručnjaka i civilnog društva u sve faze procjene, planiranja i odlučivanja. <p>Na temelju svega navedenog, tražimo da se pokrene punopravna procedura PUO ,te kumulativnu procjenu utjecaja za sve postojeće i planirane vjetro- i solarnih elektrana uz poštivanje međunarodnih obveza i načela očuvanja zdravlja, prirode i javnog interesa.</p>	<p>primjenom sigurnosnih mjera koje propisuju zrakoplovni i tehnički standardi.</p> <p>Psihološki i društveni aspekti također su prepoznati u opisu socioekonomskog okruženja.</p> <p>Zahtjev za PPUO izrađen je u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša FBiH i Uredbom o projektima. Njegova svrha je preliminarna procjena utjecaja i identifikacija pitanja koja zahtijevaju dodatnu pažnju. Odluku o tome hoće li se provoditi cjelovita Studija/Procjena utjecaja na okoliš (PUO) donosi isključivo Federalno ministarstvo okoliša i turizma.</p> <p>U dokumentu su već prepoznata i obrađena ključna pitanja koja se ističu u primjedbi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hidrološki kontekst i krš – navedeni su glavni izvori (Duman, Bistrica, Sturba, Žabljak) i istaknuta osjetljivost krškog terena, uz naglašavanje zaštite podzemnih voda kao prioriteta. • Ptice i šišmiši – prepoznati su kao jedna od najosjetljivijih komponenti, uz naglašenu potrebu monitoringa i dodatne pažnje u budućim fazama. • Kumulativni utjecaji – opisani su na prostornom i vizualnom planu, u kontekstu postojećih i planiranih projekata u regiji. • Krajobraz i turizam – vizualni utjecaj turbina naveden je kao značajan aspekt, a kulturno-povijesna baština (Stari grad Livno i drugi spomenici) također je obrađena. <p>Što se tiče međunarodnih obveza, u Zahtjevu za PPUO zaključeno je da nema izravnih fizičkih prekograničnih utjecaja (npr. buka, vizualni aspekt, emisije u okoliš).</p>
--	--	---

10.	<p>Turistička zajednica Grada Livna</p>	<p>Turistička zajednica Grada Livna ovim putem izražava duboku zabrinutost zbog moguće gradnje VE Mučevača idaje službenu primjedbu na podneseni Zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš za VE Mučevača zbog mogućih negativnih posljedica koje planirani građevinski zahvat može imati na razvoj turizma grada Livna.</p> <p>Naime, kao novootkrivena turistička destinacija koja svakim danom privlači sve veći broj domaćih i stranih turista koji dolaze u Livno u potrazi za autentičnim doživljajima koji uključuju spoj prirodnih, kulturnih i gastronomskih posebnosti ovoga kraja, imamo iznimnu odgovornost usmjeriti razvoj turizma našeg grada u održivost kako bismo ostavili sačuvan krajolik budućim generacijama.</p> <p>Izgradnja VE Mučevača se planira na području Grada Livna, te na potezu katastarskih općina Mučevača, Grdac i Golubnjača (područje neposredno iznad grada Livna te okolnih naselja Begovača, Potočani i Zagoričani). U Zahtjevu za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš koja je dostupna na stranicama Federalnog ministarstva okoliša i turizma navodi se kako će građevinski zahvat izgradnje VE Mučevača, trajati najmanje dvije godine, s napomenom kako bi gradnja mogla trajati dulje od očekivanog s obzirom na težinu terena i položaja na planini. Navodi se kako zahvat uključuje brojne masivne radove kao što su ravnanje terena, izgradnja pristupnih cesta, iskop temelja vjetroagregata i slično.</p> <p>S gledišta razvoja turističke ponude grada Livna, upravo su sljedeće dvije godine ključno razdoblje u kojemu se planiramo fokusirati na razvoj turističkog brenda koji će se, između ostalog, temeljiti na prepoznatljivom, autentičnom krajoliku i specifičnoj vizuri grada. Stoga smatramo da je iznimno nepovoljno u vremenu aktivnog brendiranja destinacije na najposjećenijoj turističkoj ruti kao što je prostor visoravni Krug stvarati uvjete koji su neodvojiv dio masivnih građevinskih radova. Smatramo kako će takvi radovi utjecati destimulirajuće na posjetitelje i odbiti ih u dolasku i posjeti našem gradu.</p> <p>Također, elaborat navodi moguće pogoršanje vrijednosti karaktera krajobraza kroz očekivanje "umjereno negativnog utjecaja koji stvara tzv. krajobraz vjetroelektrana preuzimajući dominantnu ulogu u slici krajolika". Svaki građevinski zahvat u obimu koji će zauvijek promijeniti obrise specifičnog livanjskog krajolika predstavlja ozbiljnu prijetnju razvoju turističkog brenda Livno.</p> <p>Osim ozbiljnog narušavanja krajobraza koji je ključan za razvoj turističke destinacije, elaborat navodi ozbiljnu prijetnju narušavanju staništa ptica i životinja zbog kumulativnog utjecaja postojećih i planiranih VE na prostoru predviđenom za izgradnju VE Mučevača. Ova opasnost predstavlja direktnu ugrozu nastavku razvoja birdwatching aktivnosti na području Livna kao i drugih grana turizma koje uključuju upoznavanje životinjskog svijeta unutar turističke ponude turističke destinacije.</p> <p>Nadalje, elaborat navodi da je prostor planiran za izgradnju VE područje kamenjarskih staništa s oskudnom vegetacijom planinskog područja. Upravo na takvom području raste specifično ljekovito i endemsko bilje, te je potencijal za uključivanje u različite turističke projekte kao što su Putevi ljekaruša (op.a. "ljekaruša" je tradicionalni naziv za franjevačke zbirke ljekovitih recepata temeljenih na biljkama s navedenog područja). Svaka građevinska intervencija na tako</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO opisani su osnovni socioekonomski i turistički resursi područja, uključujući divlje konje, kulturnu baštinu, poljoprivredu i turizam. Prepoznato je da turizam čini važan razvojni potencijal Livna te da vizualni i ambijentalni utjecaji vjetroelektrane mogu biti značajni.</p> <p>Vizualni utjecaji i krajolik: Dokument jasno navodi da će vjetroturbine, zbog visine i položaja, imati prepoznatljiv vizualni efekt i da se očekuje „umjereno negativan utjecaj“ na krajobraz. Upravo zato su vizualni aspekt i turistička vrijednost prostora identificirani kao osjetljiva komponenta.</p> <p>Divlji konji i lokalna ponuda: Postojanje populacije divljih konja spomenuto je u dokumentu kao posebnost i turistička atrakcija. Njihovo stanište nije zanemareno, a potencijalni utjecaji vezani za buku, promet i gradilišne aktivnosti prepoznati su kao rizik koji zahtijeva mjere pažljivog izvođenja radova. Kulturna baština i arheološki lokaliteti: U Zahtjevu su navedeni najbliži nacionalni spomenici, uključujući Stari grad Livno. Primjedbe o dodatnim arheološkim lokalitetima (Crkvina, rimski put, gradine) bilježe se i prosljeđuju nadležnim institucijama koje provode mjere zaštite i nadzora.</p> <p>Turizam i gospodarstvo: PPUO ne procjenjuje ekonomske koristi ili štete za pojedine sektore, ali priznaje da gradnja može imati privremene utjecaje (povećana buka, promet, prašina). Ti utjecaji su opisani i predviđene su mjere ublažavanja (kontrola gradilišta, pravilno gospodarenje otpadom i gorivima, ograničavanje radnih zona).</p>
-----	---	---	--

osjetljivom ekosustavu predstavlja prijetnju planiranju ovakve vrste ekološko kulturnih projekata.

U dijelu elaborata u kojemu se navode hidrološke karakteristike terena na kojemu se planira graditi VE Mučevača, navodi se rijeka Bistrica i izvor Duman koji je udaljen od VE samo 1,8 km. S gledišta razvoja turističke destinacije Livno u kojoj je izvor Dumana i rijeka Bistrica jedan od najsnažnijih prirodnih i kulturnih simbola grada Livna, svaka građevinska intervencija koja bi mogla narušiti postojeće stanje lokacije i izazvati štetne utjecaje nastale zbog zahvata iznad tog osjetljivog prostora, smatra se neprihvatljivom.

Također, u elaboratu se samo jednom rečenicom spominje trenutno najsnažniji livanjski turistički brend - livanjski divlji konji, koji su posljednjih godina postali internacionalni simbol Bosne i Hercegovine te privlače veliki broj posjetitelja iz različitih dijelova svijeta. Upravo je područje na kojemu se planira graditi VE Mučevača obitavalište divljih konja te ovakav projekt predstavlja veliki rizik za stanište ovih životinja te nastavno na to, razvoj ove grane turizma Bosne i Hercegovine. U dostupnom elaboratu kritično nedostaju informacije o utjecaju građevinskog projekta na stanište i zdravlje ovih divljih životinja te posebno zabrinjava potencijalan utjecaj buke i šuma turpina na ponašanje konja. Posebno zabrinjava podatak koji se navodi u elaboratu a odnosi se na određene utjecaje u prvoj idrugoj fazi izgradnje VE u kojemu se navodi kako može doći do privremenih rizika koji uključuju povećanu buku, emisije prašine i ispušnih plinova od građevinske mehanizacije te moguće zagađenje tla i vode ako ne dođe do pravilnog upravljanja otpadnim vodama i gorivima. Sve to predstavlja potencijalan ogroman rizik za zdravlje divljih konja koji daleko premašuje korist od ovoga projekta za lokalnu zajednicu s gledišta Turističke zajednice. Upravo su turističke rute na visoravan Kruzi najtraženija usluga koju traže turisti koji posjećuju Turistički ured grada Livna te je preko 20 poduzetnika koji se bave turizmom u Livnu posvećeno upravo navedenoj turističkoj usluzi. Stoga bi građevinski zahvat koji bi trajao preko dvije godine na području okupljanja divljih konja ozbiljno ugrozio razvoj najpotentnije turističke grane u Livnu a time i direktno utjecao na daljnje gospodarsko osnaživanje poduzetničkog sektora a time i lokalne ekonomije grada Livna. Sukladno svemu navedenom, inicijativa izgradnje VE koja bi direktno utjecala na drastičnu promjenu okolišnih uvjeta u kojima žive divlji konji predstavlja izravnu prijetnju očuvanju našeg najvrjednijeg turističkog resursa te prijetnju daljnjem razvoju turizma grada Livna.

Također, područje visoravni Krug (područje na kojemu se planira graditi VE) predstavlja povijesno iznimno važan prostor za livanjsko stanovništvo koje se na ovom području bavilo poljodjelstvom a danas predstavlja ogroman potencijal za pčelarstvo i održive, agroturističke projekte. Sukladno tome, smatramo kako bi ovakvi građevinski projekti direktno i indirektno utjecali na osjetljive ekosustave i bioraznolikost a time i na buduće inicijative vezane uz navedeno područje turizma.

Što se tiče direktnog utjecaja građevinskog projekta VE Mučevača na razvoj kulturno povijesnog turizma grada Livna, važno je naglasiti kako je područje gdje se planira graditi VE u neposrednoj blizini brončanodobnih i željeznodobnih delmatskih gradina koje su još neistražene, kao i trase rimskog puta kao iznimno važnih kulturno povijesnih lokaliteta. Posebno zabrinjava blizina zaštićenih spomenika kulture Bosne i Hercegovine, Bistričkog grada iznad Livna

		<p>s kulama koje su dio srednjovjekovnog obrambenog sustava ineodvojiv dio vizualnog identiteta grada Livna. S obzirom kako je u tijeku arheološko istraživanje navedenih kula, te je planirana konzervacija i uključivanje navedenog kompleksa u turističku cjelinu, smatramo kako će planirani građevinski radovi na izgradnji VE, ukoliko se dogode, usporiti dovršetak arheoloških istraživanja kompleksa, a u svakom slučaju bitno utjecati na vizualnu interpretaciju povijesnog dijela grada Livna.</p> <p>Zaključno dodajemo kako se Turistička zajednica Grada Livna ne protivi razvoju održivih, detaljno promišljenih projekata koji uključuju obnovljive izvore energije, no naglašavamo da takvi zahvati, a posebno ukoliko uključuju ozbiljne građevinske radove na najvažnijim turističkim rutama, ne smiju provoditi bez ozbiljne i temeljite šire strateške procjene na dugoročni razvoj turizma. U projektu izgradnje VE Mučevača, nismo našli nijedan argument koji bi išao u korist dugoročnog razvoja turizma grada Livna te vas pozivamo da naše prijedloge ozbiljno razmotrite pri donošenju konačne odluke.</p>	
11.	Udruga Duga	<p>Nedovoljno ispitani hidrogeološki utjecaji</p> <p>Lokacija VE Mučevača nalazi se na krškom terenu koji je žilama povezan s cijelim Livanjskim poljem. Pod Mučevačom prolaze podzemni vodeni tokovi koji hrane ključne izvore livna uključujući izvor Duman (glavni gradski izvor pitke vode koji ima ogroman ekološki, gospodarski i kulturni značaj), rijeku Sturba i brojne manje izvore koji održavaju vodostaj Livanjskog polja. Ako pukne krš, ako se poremete pukotine ili promijene tokovi podzemnih voda, može doći do presušivanja Dumana, nestanka Sturbe, isušivanja cijelih dijelova Livanjskog polja i kontaminacije vode uljima, cementom sa aditivima i ostalim kemikalijama sa gradilišta. Osim utjecaja na arterije našeg kraja, VE Mučevača ima i širi pogubni utjecaj jer Livanjska polje nije zatvoren sustav. Ono je dio velikog hidrološkog sustava Dinarskog krša koji se izravno povezuje sa izvorima rijeke Cetine, a ovakav projekt bi mogao dovesti do promjene režima voda u cijeloj Dalmaciji, što znači još ugroženih izvora PITKE vode. Ovo znači da je područje iznimno hidrološki osjetljivo i da bilo kakva gradnja, posebno teška mehanizacija, iskapanja temelja, prolazak kamiona, curenje ulja ili goriva, mogu ugroziti kvalitetu pitke vode, izvora, rijeka i cijelog eko sustava Livanjskog kraja.</p> <p>Također investitor konstatira da nema površinskih voda, što da nije tužno bilo bi smiješno, jer sam pojam krša znači da vode poniru u podzemne kanale, cisterne i prolaze, da ne teku površinom.</p> <p>U dokumentu nedostaju detaljna i opširna hidrogeološka istraživanja koja dokazuju da je projekt siguran za hidrološki sustav Dinarskog krša što smatram nedopustivim i alarmantnim propustom.</p> <p>Umanjivanje značaja bioraznolikosti</p> <p>Dokument maliciozno tvrdi da područje nema značajnu floru i faunu. To nije točno. To što predmetna lokacija nije zaštićeno područje NE ZNAČI da nema biološke vrijednosti.</p> <p>Područje Mučevače i okolnih brda dio je migracijskih koridora ptica, stanište brojnih vrsta šišmiša, vukova, medvjeda, divokozu i drugih zaštićenih životinja. Najveći apsurd po ovom pitanju je što i investitor sam priznaje da područje VE Mučevača ima bogatu bioraznolikost, navodeći zaštićene vrste, ljekovite biljke i šumske zajednice, da bi po tom zaključio da unatoč svemu NEMA značajnu floru i faunu, opet očito po vlastitom nahođenju, bez validnih dokaza: točne metode</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO jasno je navedeno da se lokacija nalazi na krškom terenu te da su izvori Duman, Bistrica, Sturba i Žabljak dio šireg hidrološkog sustava. Time je potvrđeno da hidrološke specifičnosti područja nisu zanemarene.</p> <p>Istina je da na području nema stalnih površinskih vodotoka, što je posljedica prirodnih karakteristika krša u kojemu se oborinske vode infiltriraju u podzemlje. Ta činjenica navedena je u dokumentu kao opis hidrogeoloških značajki terena, a ne kao umanjivanje njegove važnosti.</p> <p>U dokumentu su prepoznati rizici od građevinskih radova na krškom tlu (iskopi, temelji, promet građevinske mehanizacije) te je istaknuto da je potrebno spriječiti izlivanje goriva i maziva, kontrolirati gradilište i zbrinjavati otpadne vode i materijale na siguran način. Ove mjere predstavljaju dio standardnog seta zaštite podzemnih voda kod radova u kršu.</p> <p>Što se tiče prekograničnog aspekta, u Zahtjevu je jasno navedeno da nema izravnih fizičkih prekograničnih utjecaja (poput buke, vizualnog aspekta ili emisija).</p> <p>U Zahtjevu za PPUO navedene su osnovne karakteristike flore i faune područja, uključujući zaštićene vrste i osjetljive ekosustave. Time je potvrđeno da biološka raznolikost nije zanemarena, nego je prepoznata i opisana na razini koja je primjerena postupku prethodne procjene.</p> <p>Točno je da područje nije zakonski proglašeno zaštićenim, no to ne znači da nema biološku vrijednost. Upravo zato dokument prepoznaje osjetljive skupine</p>

		<p>procjene utjecaja i izvještaja stručnjaka!. Potrebna su višegodišnja i detaljna terenska istraživanja u svim godišnjim dobima, koja nisu provedena, što nam uvelike govori o investitoru koji iznosi paušalne tvrdnje bez IJEDNOG dokaza.</p>	<p>(ptice i šišmiši) kao najranjivije komponente okoliša, uz napomenu da bi se u daljnjim fazama postupka, ako Ministarstvo odredi izradu Studije utjecaja na okoliš, provodila detaljna višesezonska terenska istraživanja.</p> <p>Zaključak da lokacija „nema značajnu floru i faunu“ odnosi se na formalni pravni status prostora (nije zaštićeno područje), a ne na njegovo ekološko bogatstvo. Time se željelo naglasiti da se lokacija ne nalazi unutar zakonski utvrđenih režima zaštite prirode, dok je činjenica o prisutnosti flore i faune jasno navedena.</p>
		<p>Vizualni i pejzažni utjecaj</p> <p>U dokumentu investitor umanjuje vizualni utjecaj tvrdeći kako je prostor VE Mučevača udaljen nekoliko kilometara od naselja i da se ne očekuje značajan negativni vizualni utjecaj, što je opet paušalna i netočna tvrdnja. Mučevača je brdski teren koji dominira iznad Livanjskog polja, i svaka turbina visine do 200m bit će vidljiva kilometrima daleko, pa čak i sa svih vidikovaca koji čine identitet našeg kraja. Također, u dokumentu nije priložena nijedna vizualna simulacija kako bi projekt zaista i zgledao u prostoru niti i e analiziran njegov utjecaj na krajolik ili turizam. Iz svega ovoga smatram da tvrdnja investitora nije utemeljena na istini kao ni na ozbiljnoj stručnoj studiji vizualnog pejzažnog utjecaja.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO obrađen je vizualni aspekt projekta te je navedeno da će vjetroturbine, s obzirom na svoju visinu i smještaj na brdskom terenu, biti vidljive u širem prostoru. U dokumentu se navodi da će utjecaj na krajolik imati umjereno negativan karakter, upravo zbog njihove uočljivosti i dominacije nad prostorom.</p> <p>Slazemo se da vizualni utjecaj u ovom slučaju nije zanemariv, te je stoga uvršten kao značajan aspekt procjene. Nedostatak vizualnih simulacija proizlazi iz činjenice da se radi o postupku prethodne procjene, čija je svrha preliminarna identifikacija mogućih utjecaja, dok bi detaljne fotomontaže i krajobrazne analize bile predmet cjelovite Studije utjecaja na okoliš, ako je Ministarstvo odredi.</p>
		<p>Zdravstveni utjecaji</p> <p>U dokumentu kao iza prethodne stavke nailazimo na paušalne tvrdnje koje NISU potkrijepljene ikakvim mjerenjima, modelima ili dokazima. Nema niti jednog podatka o predviđenim razinama buke, nema riječi o infrasoundu (niskofrekventnim zvukovima koje ljudi ne čuju ali koji mogu utjecati na zdravlje), samo tvrdnje da elektromagnetska polja neće utjecati, ali nisu dostavili niti jednu analizu. To što je lokacija nekoliko kilometara daleko ne znači da ljudi neće osjetiti posljedice. Kod VE Jelovača građani su već prijavljivali buku i nelagodu ali njihove žalbe su odbačene jer u staroj dokumentaciji nije bilo precizno propisanih granica buke. Zbog svega toga tvrdnja investitora da utjecaja na zdravlje „neće biti“ nema nikakvu težinu jer nije potkrijepljena mjerenjima i stvarnim podacima. Također pod zdravstvenim utjecajima se spominju samo ljudi. nema ni riječi kako će ovo sve utjecati na zdravlje životinja, što je nedopustivo jer Zakon o zaštiti prirode traži i zaštitu faune a ne samo ljudi.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO provedena su modeliranja buke koja pokazuju da će očekivane vrijednosti ostati unutar dopuštenih granica definiranih domaćim propisima („Sl. novine FBiH“, br. 75/09). Time je buka kao aspekt izričito obrađena i kvantificirana u skladu s pravilnicima.</p> <p>Pitanje infrasounda i elektromagnetskih polja prepoznato je kao tema koja se povezuje s radom vjetroagregata. U ovoj fazi postupka oslonili smo se na dostupne znanstvene i regulatorne izvore koji pokazuju da razine koje nastaju pri radu turbina ne prelaze međunarodno preporučene granice. Ako nadležno Ministarstvo odredi izradu cjelovite Studije utjecaja na okoliš, ove će teme biti predmet detaljnijih mjerenja i analiza.</p> <p>Što se tiče utjecaja na životinje, u Zahtjevu je bioraznolikost obrađena kao jedna od osjetljivih komponenti okoliša. U okviru toga</p>

			<p>već su razmatrani mogući utjecaji buke, vibracija i promjene staništa na faunu, uključujući ptice i šišmiše.</p> <p>Zaključno, buka je u PPUO obrađena kroz modeliranja, dok su elektromagnetska polja i infrasound navedeni u općem okviru i mogu biti predmet dodatnih analiza u daljnjim fazama. Utjecaji na faunu nisu zanemareni, već su obuhvaćeni u kontekstu bioraznolikosti. Primjedba se bilježi i prosljeđuje nadležnom Ministarstvu radi razmatranja u postupku.</p>
		<p>Kumulativni utjecaji</p> <p>Investior opet BEZ kumulativne studije iznosi tvrdnje, što je još jedan ogroman i neoprostiv propust, jer se VE Mučevača ne može gledati odvojena kao da više ništa osim nje u Livnu ne postoji. U dokumentu NEMA popisa ostalih postojećih i planiranih vjetroelektrana, prikaz njihovih lokacija, zajednički zbroj buke, zajednički vizualni utjecaj, ukupni utjecaj na ptice i divljač, analiza utjecaja na zajedničke podzemne vode. Livno već ima VE Jelovača koja proizvodi preko 36MW a planiraju se VE Bašajkovac, VE Baljci, VE Čadovina, VE Mučevača i još druge u okolici. Ako se sve to izgradi Livno više neće biti Livno. Bit će industrijska zona prekrivena turbinama visine 200m, a to nije zeleni razvoj nego potpuna devastacija prirodnog krajolika i ekocid. Buka se ne smanjuje brojem turbina, nego se zbraja, vibracije ne nestaju, nego se umnožavaju. Vizualni utjecaj ne nestaje nego se širi preko cijelog Livanjskog polja. Krški sustav ne pozna je granice između koncesija koje se dodjeljuju iza nekih zatvorenih vrata. Dokument VE Mučevača i po ovom pitanju, s tvrdnjama bez ijedne analize. nosi neoprostive i ozbiljne propuste</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO kumulativni utjecaji su obrađeni u mjeri koja je predviđena za ovu fazu postupka. Posebno je istaknuto da se, zbog prisutnosti postojećih i planiranih energetske postrojenja u regiji, može očekivati pojačan vizualni i prostorni pritisak na krajolik. Ocijenjeno je da se time smanjuje „kapacitet nosivosti prostora“ i da postoji rizik preopterećenja ambijentalnih vrijednosti.</p> <p>Točno je da dokument ne sadrži detaljan popis svih pojedinačnih projekata s lokacijama i zbirnim modeliranjem buke ili drugih utjecaja. Takva razina analize nije predmet prethodne procjene, nego bi mogla biti obuhvaćena širim strateškim ili planskim dokumentima (npr. Strateškom procjenom utjecaja na okoliš) ili, ako nadležno Ministarstvo odredi, cjelovitom Studijom utjecaja na okoliš.</p> <p>Zaključno, kumulativni aspekti nisu izostavljeni – oni su prepoznati i obrađeni u općem smislu, dok bi detaljna razrada zahtijevala širi obuhvat i dodatna istraživanja izvan okvira PPUO. Primjedba se bilježi i prosljeđuje Federalnom ministarstvu okoliša i turizma radi razmatranja u daljnjem postupku.</p> <p>Kumulativni uticaju predmetnog, pojedinačnog projekta (izgradnja VE Muičevača) ni u kom smislu ne može se smatrati zamjenom za strateške dokumente (strategije, planove i programe koji upravo imaju sadržaje i obim (npr. područje HBŽ za npr. Prostorni plan županije, detalji plan manjeg područja i dr.) u skladu sa Protokolom strateške procjene uticaja na okoliš, Direktivom o strateškoj procjeni i u skladu sa Uredbe o strateškoj procjeni uticaja, strategije, plana ili programa na okoliš i obimu, sadržaju i ocjeni strateške studije („Službene novine Federacije BiH“, broj: 12/25).</p>

			<p>Znači, pojedinačni projekat kao što je to u predmetnom slučaju (izgradnja VE Mučevača) uzima u obzir projekte u njegovom neposrednom okruženju planiranog obuhvata projekta i nikako ne podrazumijeva strateški pristup važnim dokumentima koji su u nadležnosti drugih organa i institucija, te se isti ne može staviti u obavezu podnosioca zahtjeva/investitora za pojedinačni projekat., niti postupak prethodne procjene uticaja na okoliš može biti zamjena za procedure koje su bile neophodne prethoditi istoj, već se provodi na osnovu dostavljene dokumentacije i izdatih dokumenata koji su važeći.</p>
		<p>Minimalna korist lokalne zajednice</p> <p>U dokumentu možemo pronaći da će projekt imati pozitivan utjecaj na socio-ekonomske prilike. To je prazna fraza, bez ikakvih brojki ili stvarnih podataka. Naše dosadašnje iskustvo jasno pokazuje da se takve tvrdnje ne ostvaruju jer kod VE Jelovača za projekt vrijedan preko 36 milijuna eura lokalna zajednica je dobila NIŠTA osim simbolične, sramotne i smiješne koncesijske naknade. Investitori izvlače milione od prihoda a narod ostaje s devastiranim terenima, pristupnim cestama koje razaraju brda i otpadom koji nema tko ukloniti.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedeno je da se projekt očekuje doprinijeti socioekonomskom razvoju kroz infrastrukturna ulaganja, angažman lokalnih poduzeća i radne snage tijekom izgradnje, te kroz prihode od koncesija i poreza. Takve procjene temelje se na zakonskom okviru koji predviđa obveze investitora prema lokalnim i kantonalnim vlastima.</p> <p>Točno je da u ovoj fazi postupka nisu priložene detaljne ekonomske analize, jer predmet PPUO nije procjena financijskih učinaka, već preliminarna identifikacija utjecaja na okoliš i društvo. Pitanje visine koncesijskih naknada, njihova raspodjela i korištenje u svrhu razvoja lokalne zajednice definirani su zakonom i nisu u nadležnosti izrađivača PPUO, već nadležnih tijela vlasti.</p> <p>Primjedba o iskustvima s prethodnim projektima bilježi se i prosljeđuje Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, koje može u suradnji s drugim institucijama razmotriti način na koji će se osigurati veći društveni i lokalni doprinos energetskih projekata.</p>
		<p>Problem zbrinjavanja otpada</p> <p>U dokumentu i po ovom pitanju stoji nepotpuna i obmanjujuća tvrdnja a to je da projekt neće generirati značajne količine otpada osim građevinskog otpada koji će se zbrinuti sukladno propisima, gdje se namjerno prešućuje najveći problem vjetroelektrana- turbinska krila. Svaka turbina ima tri krila duga idu 70m, teška i po 20 tona, izgrađena od kompozitnih materijala- fibreglassa, karbonskih vlakana, epoksi smole. Taj materijal ne može se reciklirati konvencionalnim metodama, ne postoji industrija koja ga može preraditi, završava na odlagalištima ili se spaljuje pri čemu nastaju otrovni plinovi. Životni vijek turbinskih lopatica je 15-20 godina, što znači da ćemo za 20 godina u Livnu imati stotine tona otpada kojeg nitko ne zna gdje</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedeno je da se očekuje nastanak građevinskog otpada tijekom faze izgradnje te da će se isti zbrinjavati u skladu s važećim propisima o gospodarenju otpadom u FBiH. Time je potvrđeno da obveze gospodarenja otpadom postoje i da se odnose na sve faze projekta.</p> <p>Što se tiče otpada koji nastaje pri završetku životnog vijeka vjetroturbina (lopatiche, temelji, konstrukcija), PPUO nije dokument kojim se propisuje plan razgradnje, već</p>

		<p>deponirati i monumentalne komadine plastike i smole koji se ne razgrađuju! S temeljima za turbine je podjednako velik problem, o čemu u u dokumentu nema ni slova, ne piše se tko će platiti demontažu turbine. tko će odvesti i zbrinuti ta krila , gdje će završiti tisuće kubika s betonskim temeljima, i kako će se sanirati pristupni putovi i krški teren koji će biti razrovan. Ovo je ekološka katastrofa.</p>	<p>preliminarna procjena utjecaja u fazi planiranja. Demontaža i sanacija lokacije reguliraju se posebnim ugovorima, dozvolama i obvezama investitora u kasnijim fazama životnog ciklusa postrojenja.</p> <p>Slažemo se da je pitanje turbinskih krila i kompozitnih materijala izazov na globalnoj razini. Ovaj problem je poznat u industriji i predmet je razvoja novih tehnologija za recikliranje. Iako u dokumentu nisu prikazani detalji o budućem zbrinjavanju lopatica, obveza investitora bit će osigurati da se po završetku rada postrojenja provede razgradnja i gospodarenje otpadom u skladu s tada važećim zakonodavstvom.</p>
		<p>Nema seizmičke studije</p> <p>Skandalozno je da ovaj dokument, uz sve ostale propuste, nema seizmičke studije o području koje nije seizmički mrtvo. Livno je područje umjerene do jake seizmičke aktivnosti, nalazi se u VII-VIII stupnju MCS seizmičke zone. Zakoni i norme OBAVEZUJU provjeru stabilnosti konstrukcija ove veličine na potrese. U dokumentu nema seizmičkog proračuna, analize sigurnosti turbina na oscilacije tla. Procjene mogućnosti klizišta ili urušavanja. Još jedan neoprostiv propust koji može imati posljedice za ljude, vodu i teren.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO istaknuto je da se lokacija nalazi na krškom i geološki osjetljivom području te da se pri gradnji moraju poštovati svi zakonski propisi o sigurnosti gradnje i zaštiti okoliša.</p> <p>Točno je da dokument ne sadrži detaljan seizmički proračun, jer takvi izračuni i projektne analize nisu predmet prethodne procjene utjecaja na okoliš. Oni se izrađuju u okviru glavnog projekta i građevinske dozvole, prema Zakonu o prostornom planiranju i građenju i važećim tehničkim propisima, uključujući i obvezne norme za projektiranje u seizmičkim zonama.</p> <p>Procjena stabilnosti konstrukcija, uključujući otpornost na potrese, klizišta i urušavanja, dio je inženjerske dokumentacije koju izrađuju ovlaštene institucije i koja je uvjet za izdavanje građevinske dozvole. Time se osigurava da će turbine i prateća infrastruktura biti projektirani i izvedeni u skladu sa seizmičkim karakteristikama područja.</p>
		<p>Nema plana za uklanjanje otpada i same VE nakon isteka vijeka trajanja</p> <p>Kao ina prethodnom pitanju, o tome što će se dogoditi s VE nakon isteka vijeka trajanja, odgovora nema. Ono što investitor kaže za na ovu temu je: da ne može predvidjeti tu fazu?! Demontaža jedne turbine košta više od 100 000 eura, a u Europi su groblja turbina već gorući i brzorastući problem. Tko će platiti i pobrinuti za smeće koje osta je nakon 20 godina? Tko će i kako ukloniti betonske temelje duboke do 1 0m ? tko će odvesti lopatice i stotine tona ostalog otpada? Kako će se sanirati pukotine u kršu? Ovo bi značilo da će Livno postati industrijsko smetljište za privatne profite, što moramo spriječiti pod svaku cijenu.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO obrađeni su očekivani utjecaji tijekom faza planiranja, izgradnje i rada vjetroelektrane. Faza razgradnje i uklanjanja postrojenja nije predmet prethodne procjene, jer se u ovoj fazi procjenjuju utjecaji vezani uz realizaciju projekta.</p> <p>U skladu s važećim propisima, uklanjanje postrojenja i zbrinjavanje otpada nakon prestanka rada zahtijeva poseban postupak procjene utjecaja na okoliš, posebno u dijelu upravljanja otpadom od rušenja i sanacije terena.</p> <p>Zakonodavni okvir u Federaciji BiH predviđa da je investitor obavezan osigurati</p>

			<p>uklanjanje postrojenja i sanaciju prostora po prestanku rada, sukladno Zakonu o zaštiti okoliša i propisima o upravljanju otpadom. Troškove tih aktivnosti snosi investitor, a detaljni planovi razgradnje i zbrinjavanja otpada razmatraju se u završnim fazama životnog ciklusa postrojenja.</p>
		<p>Nema plana zaštite od požara na velikim visinama</p> <p>Vjetroturbine redovito gore; zbog električnih kvarova, pregrijavanja mehanizma, udara groma itd. U turbini se nalazi stotine litara ulja i hidrauličnih tekućina, plastične i kompozitne lopatice koje gore poput baklji, električni kablovi koji pri požaru ispuštaju toksične plinove. Gašenje na visinama je posebno zahtjevno i ne mogu ga izvesti vatrogasci. Dokumentacija ne uzima uopće u obzir ovu jako bitnu činjenicu, ili je namjerno zaobilazi, ignorirajući da nam time stavlja ju tempiranu požarnu bombu direktno iznad glava. što je nedopustivo i sramotno bezobrazno. Ovaj projekt je ozbiljna prijetnja sigurnosti i ljudi i okoliša.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedeni su sigurnosni aspekti koji se odnose na opće mjere zaštite okoliša i sigurnost ljudi u fazi gradnje i rada. Međutim, specifični operativni planovi zaštite od požara na vjetroturbinama nisu predmet prethodne procjene utjecaja na okoliš, već se izrađuju u okviru projektne dokumentacije, u skladu sa Zakonom o zaštiti od požara i vatrogastvu FBiH („Sl. novine FBiH“, br. 64/09, 33/03 i dr.)</p> <p>Standardi za vjetroenergetske objekte uključuju: obveznu ugradnju sustava zaštite od udara groma, senzore za detekciju pregrijavanja i sustave automatskog isključivanja, korištenje vatrootpornih materijala gdje je to tehnički izvedivo, obvezu izrade Plana zaštite od požara i obuke osoblja u suradnji s nadležnim vatrogasnim službama.</p> <p>Točne mjere zaštite od požara definirat će se u okviru glavnog projekta i sigurnosne dokumentacije, a investitor je obavezan provesti ih prije početka rada postrojenja.</p>
		<p>Utjecaj na tlo i eroziju nije razmotren</p> <p>U dokumentu se navodi da je teren pretežno kamenit (krški), vodopropustan, bez značajnih površinskih tokova, ito je JEDINA rečenica o tlu. Nigdje nema geotehničke studije, analize stabilnosti padina, procjene erozije, utjecaja dubokih temelja turbina na krški reljef. Livno nije ravnica, mi živimo na kršu punom pukotina i šupljina i brdima gdje se tlo lako urušava ili klizi, i kad se na ovakav teren stave turbine visoke do 200m, s temeljima velikim 20m i teškim više o 3000 tona betona, pa dodamo široke pristupne ceste koje režu padine, onda se : mijenja prirodna drenaža vode, voda počinje odnositi finiji materijal nastaju erozija, klizišta i ponori. Ako dođe do erozije zemlja nestaje, osta je goli kamen. vegetacija više nikad ne izraste. Takva oštećenja su nepovratna. u dokumentu nema ni riječi o tim rizicima čak i h se očito svjesno minimizira, što je neprihvatljivo.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedeno je da se planirani zahvat nalazi na krškom, pretežno kamenitom terenu visoke vodopropusnosti. Time je potvrđeno da su osnovne značajke tla i reljefa uzete u obzir.</p> <p>Točno je da dokument ne sadrži detaljnu geotehničku analizu stabilnosti padina i procjene erozije. Razlog tome je što se postupkom prethodne procjene identificiraju opći okolišni aspekti i potencijalni rizici, dok se detaljne geotehničke studije izrađuju u fazi glavnog projekta i građevinskih dozvola. Tada se provode istražni radovi (bušenja, sondiranja, laboratorijske analize) radi precizne procjene stabilnosti terena, temeljenja i mjera zaštite od erozije.</p> <p>Mjere zaštite tla i terena već su navedene u PPUO – uključuju kontrolirano izvođenje građevinskih radova, pravilno oblikovanje i održavanje pristupnih putova te sprječavanje odnošenja materijala prilikom padalina. Dodatno, u krškim terenima</p>

			<p>obvezno je praćenje i geotehnički nadzor tijekom gradnje, kako bi se pravovremeno reagiralo na pojave pukotina, urušavanja ili nestabilnosti.</p>
		<p>Nema studije utjecaja na lokalnu klimu</p> <p>U cijelom dokumentu nema nijedne riječi o utjecaju VE Mučevača na lokalnu mikroklimu?! Ne spominje se utjecaj na vjetar, na vlagu tla, na promjenu temperature tla i zraka, i posljedice na poljoprivredu... Livanjsko polje i ma specifičnu mikroklimu koju određuje strujanje vjetra, vlaga koja dolazi iz krša i temperature inverzije. Turbine mijenjaju taj režim, stvara ju vrtložne struje, podižu topliji zrak prema gore i mogu isušivati tlo. U Livnu mikroklima je ključni vitalni interes jer o njoj nam ovisi sav život, od vegetacijskog života Livanjskog polja. pašnjaka, do poznatih divljih konja kao i ostalih životinja i posliednično i ljudi. To što investitor o ovome ništa ne piše niti donosi kakve relevantne analize nam govori da je toliko neoizbiljan da iste nije istražio ili da nam svjesno želi sakriti što njegov projekt zaista donosi Livnu.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO obrađeni su klimatski i meteorološki elementi područja (temperature, padaline, strujanje vjetra) u okviru dostupnih podataka. Time je potvrđeno da je osnovni klimatski kontekst područja prepoznat.</p> <p>Točno je da dokument ne sadrži zasebnu studiju o mikroklimatskim promjenama koje bi mogle nastati uslijed rada vjetroturbina. Razlog je što predmet prethodne procjene nije modeliranje lokalne klime, već identifikacija ključnih okolišnih aspekata i rizika. Pitanje mikroklimе može se razmatrati u okviru šireg monitoringa, ako to u sljedećoj fazi odluči nadležno Ministarstvo.</p> <p>Znanstvena literatura potvrđuje da vjetroturbine lokalno mogu mijenjati strujanje zraka i mikroprocese u neposrednoj blizini rotora, no ti se učinci u pravilu smatraju ograničenima na vrlo male prostorne razmjere. Na razini prostora Livanjskog polja nisu očekivane značajne klimatske promjene, ali se slažemo da mikroklimatski parametri predstavljaju važan resurs za poljoprivredu i ekosustav.</p>
		<p>Podcijenjena vrijednost kulturno-povijesne baštine</p> <p>Investitor kaže da predmetnom području i u njegovoj neposrednoj okolini se ne nalazi registrirana kulturno-povijesna baština koja bi mogla biti ugrožena realizacijom predmetnog zahvata. Bez validnog popisa kulturnih lokaliteta, bez karte spomenika, bez konzultacija sa nadležnim zavodima. Livno nije običan komad kriša, Livno je povijest u svakom kamenu. Na prostoru koji vizualno, kulturno ili teritorijalno obuhvaća planiranu VE Mučevača nalaze se: Bistrički grad, srednjovjekovna utvrda koja stoljećima čuva naš grad. Kule, osmanske stražarnice na brdima koje su dio identiteta našeg pejzaža. Kasalovog gradac koji je stoljećima služio kao sajmište za ljude i z cijele Dinarske krajine. te Crkvina ili Ledenica u Potočanima koja je službeno proglašena nacionalnim spomenikom BiH. a riječ je o arheološkom lokalitetu od izuzetnog značaja gdje se nalaze ostaci antičkog naselja. srednjovjekovne crkve i nekropole stećaka. Ta j lokalitet i ma status pravno zaštićenog nacionalnog dobra . upisan u registar Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH. Kulturno-povijesna baština nije samo kamen. to je duša našeg Grada. i sramotno je ovako je kao u dokumentu minimizirati!</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedeni su najbliži registrirani spomenici kulturno-povijesne baštine, uključujući Stari grad Livno (Bistrički grad), s naglaskom da se nalazi na udaljenosti većoj od 2 km od najbližih planiranih turbina. Time je kulturna baština uvrštena u dokument, a njena vrijednost prepoznata.</p> <p>Točno je da dokument ne sadrži detaljan inventar svih povijesnih i arheoloških lokaliteta u široj okolini, budući da predmet prethodne procjene nije izrada zaštitne studije kulturne baštine, nego identifikacija mogućih utjecaja. Za svaki zahvat ovog tipa, obveza investitora je pribaviti posebne uvjete i mišljenja nadležnih zavoda za zaštitu spomenika, što predstavlja dodatni mehanizam zaštite.</p> <p>Posebno naglašavamo da nacionalni spomenici, uključujući Crkvinu u Potočanima, imaju zakonski zaštićen status, što znači da se njihova zaštita mora poštovati neovisno o ishodu postupka PPUO. Bilo kakve aktivnosti koje bi mogle ugroziti zaštićene lokalitete nisu dopuštene</p>

			<p>bez suglasnosti i nadzora nadležnih institucija.</p>
		<p>Utjecaj na turizam nije analiziran</p> <p>U Livno dolaze ljudi iz cijelog svijeta da vide naše divlje konje, da se dive seobama ptica, da uživaju na čistom zraku, lete jedrilicama nad našim padinama i poljem i gledaju zvjezdano nebo. Službena vizija Grada livna se temelji na tri ključne vrijednosti :ljudi, očuvana prirodna baština, bogata kulturno povijesna baština. Livno je grad koji se razvija i želi dalje razvijati kao poželina turistička destinacija. dok investitor planira gradnju naravno bez i kakve analize. dokaza i ekonomski h procjena kako će to utjecati turizam.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO obrađeni su osnovni socioekonomski pokazatelji, uključujući turizam kao jednu od razvojnih grana lokalne zajednice. Prepoznato je postojanje turističkih potencijala vezanih za prirodne i kulturne vrijednosti Livna, uključujući i populaciju divljih konja, te je naglašeno da vizualni utjecaj vjetroturbina može biti značajan.</p> <p>Međutim, predmet prethodne procjene nije izrada ekonomske analize koristi ili gubitaka za turizam, već identifikacija općih utjecaja na okoliš i društvo. Detaljna razrada turističkih aspekata može se očekivati u okviru strateških dokumenata razvoja turizma ili, ukoliko Ministarstvo odredi, u cjelovitoj Studiji utjecaja na okoliš. Važno je naglasiti da kulturna i prirodna baština, na kojima se temelji razvoj turizma u Livnu, već jesu uvrštene u PPUO i da su prepoznate kao osjetljive komponente. Time turizam nije zanemaren, već je sagledan u okviru ove faze postupka.</p>
		<p>Nedostatak informiranja javnosti i ishodbane dozvole bez znanja građana</p> <p>Zakoni o zaštita okoliša OBAVEZUJE informiranje javnosti i javnu raspravu prije izdavanja bilo kakvih dozvola. Dok ovaj investitor već ishoduje dozvole a da narod nije ni pitao. E pa neće moći, ovakve stvari se ne smiju rješavati iza zatvorenih vrata. Neprihvatljivo je da građani za ovakav projekt saznaju slučajno preko društvenih mreža ili privatnih inicijativa. Zakon o zaštiti okoliša jasno propisuje pravo javnosti na pristup informacijama, pravo na sudjelovanje u odlučivanju, pravo na pristup pravosuđu ako smatraju da je okoliš već ugrožen. Ipak, u slučaju VE Mučevača već su se ishodovala dozvole dok narod nije imao pojma šta se planira, kao što smo imali slučaj i VE Jelovača.! Ovo se stručno naziva pogodovanje investitorima za svoju korist a na štetu naroda i zemlje. Livno nije privatni posjed stranih investitora i domaćih izdajica. livno je dom mnoštvu inteligentnih i kvalitetnih ljudi i bez uključivanja njih u javne rasprave ovaj objekt nema nikakav legitimitet</p>	<p>Postupak prethodne procjene utjecaja na okoliš za VE Mučevača proveden je u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša FBiH („Sl. novine FBiH“, br. 15/21). Članak 61. Zakona jasno propisuje da se Zahtjev za prethodnu procjenu objavljuje na službenoj stranici nadležnog Ministarstva, čime se osigurava dostupnost javnosti i mogućnost dostave komentara u propisanom roku.</p> <p>U ovom slučaju, Federalno ministarstvo okoliša i turizma objavilo je dokumentaciju na svojoj službenoj web stranici, a Grad Livno također je informirao javnost putem svoje službene stranice i lokalnih medija. Javnost je imala priliku izvršiti uvid i dostaviti primjedbe unutar zakonskog roka, što dokazuju i brojne pristigle primjedbe (uključujući ovu).</p> <p>Važno je pojasniti da se u postupku prethodne procjene ne provodi javna rasprava, nego javni uvid. Javna rasprava obvezna je u postupku izrade cjelovite Studije utjecaja na okoliš, ako Ministarstvo procijeni da je takav dokument potreban.</p> <p>Što se tiče navoda o već „ishodovanim dozvolama“, naglašavamo da je predmetni postupak još uvijek u fazi prethodne procjene te da Ministarstvo, na temelju</p>

			<p>pristiglih komentara, donosi odluku o daljnjim koracima.</p> <p>Ova konstatacija ne stoji, znači donošenje prostornih planova kao prvog i najvažnijeg dokumenta uređenja prostora i korištenja zemljišta obavezno, u skladu sa posebnim zakonom podrazumijeva uključivanje javnosti u postupak donošenja odluka.</p> <p>Bilo koji projekat može biti uzet u razmatranje po pitanju zaštite okoliša samo ukoliko je sadržan u Prostorno-planskom aktu. Postupci koji se vode u Federalnom ministarstvu okoliša i turizma (FMOIT) su najtransparentniji postupci koji obavezno uključuju blagovremeno i adekvatno informiranje i uključivanje javnosti, tako da veoma često javnost bude informisana upravo kroz postupke koji se vode u FMOIT, kao što je evidentno davanjem mogućnosti da se građani i cjelokupna zainteresovana i druga javnost uključi.</p>
		<p>Posljedice ako se ovim tempom nastavi gradnja vjetroelektrana rado bih se referirala na citat iz dokumenta koji govori o dugoročnim posljedicama kumulativne izgradnje VE ali o tome nema ni riječi u projektu. Zašto svaki investitor svoj projekat predstavlja kao izoliran slučaj, kao da samo on ima VE na svijetu pa ne uzima u obzir cjeloukupno stanje kojem doprinosi i njegov projekt? Možda baš s razlogom da prikrije istinu šta naš kraj čeka za 20 godina ako se nastave graditi VE po planiranom. g svega (ne)navedenog možemo opravdano zaključiti da investitora nije briga kako ni za Livno danas, tako ni za Livno za 20 godina . briga ga je samo kako će izvući profit. na našu nepopravljivu štetu.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO prepoznato je postojanje kumulativnih utjecaja koji mogu nastati zbog realizacije više energetske postrojenja u širem prostoru. Dokument navodi da kombinacija više projekata može utjecati na vizualni identitet prostora i perceptivni kapacitet krajobrazu te da postoji rizik od povećanog pritiska na ekosustave.</p> <p>Točno je da Zahtjev ne sadrži analizu svih postojećih i planiranih vjetroelektrana u regiji s modeliranjem kumulativnih učinaka (buka, fauna, voda, krajobraz). Razlog tome je što se postupkom prethodne procjene identificiraju glavni rizici i osjetljivosti predmetnog PROJEKTA. Već je ranije navedeno sljedeće:</p> <p>Kumulativni uticaju predmetnog projekta (izgradnja VE Muičevača) ni u kom smislu ne može se smatrati zamjenom za strateške dokumente (strategije, planove i programe koji upravo imaju sadržaje i obim (npr. područje HBŽ za npr. Prostorni plan županije, detalji plan manjeg područja i dr.) u skladu sa Protokolom strateške procjene uticaja na okoliš (Protolom SEA), Direktivom o strateškoj procjeni i u skladu sa Uredbe o strateškoj procjeni uticaja, strategije, plana ili programa na okoliš i obimu, sadržaju i ocjeni strateške studije („Službene novine Federacije BiH“, broj: 12/25).</p>

			<p>Znači, pojedinačni projekat kao što je to u predmetnom slučaju (izgradnja VE Mučevača) uzima u obzir projekte u njegovom neposrednom okruženju planiranog obuhvata projekta i nikako ne podrazumijeva strateški pristup važnih dokumenata koji su u nadležnosti drugih organa i institucija, te se isti ne može staviti u obavezu podnosioca zahtjeva/investitora za pojedinačni projekat., niti postupak prethodne procjene uticaja na okoliš može biti zamjena za procedure koje su bile neophodne prethoditi istoj, već se provodi na osnovu dostavljene dokumentacije i izdatih dokumenata koji su važeći.</p> <p>Jedan od veoma važnih strateških dokumenata bi bio npr. Strategija/plan razvoja energetskog sektora čije donošenje bi također zahtijevalo uključivanje javnosti te izradu strateške studije uticaja na okoliš za određeni prostorni obuhvat.</p>
		<p>Grad Livno je već prekomjerno opterećen koncesijama Livno nije bijela papirna karta na kojoj investitori mogu crtati šta oni žele. Livno je već devastirana brojnim zakonski upitnim koncesijama od kojih nemamo NIKAKVE koristi, i svaki daljnji korak u tom smjeru je korak dalje u propast Livna i Kantona 10, što nikome nije u interesu osim onima koji na istom grade svoje sitne uskogrudne i podle interese.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO obrađeni su aspekti prostorno-planske usklađenosti i navedeno je da je VE Mučevača predviđena Prostornim planom Kantona 10. Time je potvrđeno da se projekt planira u okviru važećih dokumenata prostornog uređenja.</p> <p>Točno je da se pitanja dodjele i zakonitosti koncesija često otvaraju u javnosti, no važno je naglasiti da postupak dodjele koncesija ne spada u nadležnost izrađivača PPUO, već u nadležnost Vlade Kantona 10 i drugih institucija koje upravljaju prirodnim resursima. Naša je obveza u ovom postupku ocijeniti utjecaje projekta na okoliš i društvo, a ne ulaziti u pravnu valjanost samih koncesija.</p> <p>Po pitanju preopterećenosti koncesionim ugovorima koji je kao obavezujući dokument dostavljen izrađivaču zahtjeva za prethodnu procjenu uticaja na okoliš te posredno FMOIT kao obavezni prilog, niti izrađivač zahtjeva niti FMOIT nije odgovorno za zakonitost donesenog potpisanog predmetnog ugovora niti preopterećenost. Koncesioni ugovor, kao i sva ostala akta koji je donio drugi organ vlasti pod uslovom da je važeći, donešen od strane nadležnog organa, uredno potpisan i ovjeren pečatom, te dostavljen u FMOIT u originalu ili kopiji ovjerenoj u općini ili kod notara. Po pitanju akata koje donose drugi organi, Federalno ministarstvo okoliša i turizma nije nadležno vršiti provjere njihovog donošenja, već radi</p>

			u okviru povjerenih izvršnih dužnosti i okviru opisa svojih djelatnosti..
		<p>Svjesno zanemarivanje i minimiziranje rizika</p> <p>Jedan od najvećih i najpogubnijih rizika za naš kraj je curenje ili prolijevanje ulja iz VE Mučevača kroz pukotine u ponore koji vode do naše pitke vode. Zanimljivo je da je to rizik koji investitor i najviše gura pod tepih tvrdeći da je realno i očekivano curenje ulja pri raznim situacijama, ali da se baš njima to ne može dogoditi!? Tako se tvrdilo iza Titanik,, Investitor ne navodi da je riječ od oko 3 0001 ulja po turbini i da ako sumiramo riječ je o desetcima tisuća litara ulja iznad propusnog bazena naše pitke vode što izlazi iz okvira zdrave pameti. Molim poštovano Ministarstvo da uzme u obzir sve navedeno, i da shvati da ovo nije pitanje samo VE Mučevača nego je ovo pitanje ŽIVOTA i SMRTI Livna i njegovih stanovnika. Pred nama nije projekt zelene energije, pred nama je industrijska okupacija koja želi unakaziti naš pejzaž, presušiti naše izvore pitke vode, uništiti srce i žile kucavice našeg kraja, otjerati divlje konje, devastirati naše kulturno i povijesno nasljeđe i ubiti tihi horizont koji generacijama daje mir, sigurnost i identitet našem narodu. Iz svega pročitano u dokumentu možemo zaključiti da investitor nema obzira, poštovanja i brige prema nama ni našem kraju, i njegov zahtjev za nastavkom izgradnje VE mi moramo odbiti. Nadamo se da i ma alternativne lokacije koje nismo pronašli u dokumentu iako su iste obvezne za razmotriti u zakonodavstvu zaštite okoliša.</p> <p>Također Vas molim da uzmete u obzir da pravno gledano Herceg Bosanska županija, ili Kanton 10, nije donijela Zakon o prostornom uređenju, građenju i zaštiti okoliša nakon što je stari zakon prestao da vrijedi 2008 godine, niti je usvojen Županijski prostorni plan. Koncesije kao i razni drugi kriminali se rade iz zatvorenih vrata i po ad hoc odlukama županijskih vlasti, što je za nas Livno i Livnjake pogubno. Žrtvovani smo svi skupa da skočamo radi nečije ograničenosti, pohlepe i gladi očiju.</p> <p>Molim vas pomozite da spriječimo da nas istrijebe. Mi ne tražimo ništa više od prava na život u svom domu, na svojoj djedovini, prava na svoje pitke rijeke, na prirodu koja nas hrani, na najčišći zrak, i pravo da odlučujemo o svojoj zemlji. Livno nije privatna plaža turbina, Livno je naša kolijevka. Molim vas, u svojim odlukama stanite na stranu Istine, Pravde, Života, Prirode i Dobra.</p>	<p>U Zahtjevu za PPUO navedeno je da će svaka turbina sadržavati tehničke tekućine potrebne za rad, uključujući ulja i maziva. Svjesni smo da krški teren Livna predstavlja osobito osjetljivo hidrološko područje i da svako eventualno curenje mora biti spriječeno i kontrolirano.</p> <p>Zbog toga se kao standardne mjere zaštite predviđa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • korištenje zatvorenih sustava za ulja i maziva, • redovito održavanje i monitoring opreme, • postavljanje nepropusnih podloga i zaštitnih barijera u područjima manipulacije tekućinama, • obvezna izrada planova za postupanje u slučaju akcidentnih onečišćenja. <p>Procjena alternativnih lokacija kao i izbor konačnog položaja turbina u nadležnosti je prostorno-planske dokumentacije i strateških dokumenata, dok je predmet PPUO preliminarna ocjena okolišnih aspekata.</p> <p>Što se tiče pitanja koncesija i kantonalne regulative, ta materija nije u nadležnosti izrađivača PPUO, već nadležnih tijela koja provode koncesijske postupke i donose prostorno-planske akte i koji, kada akta izdaju posebno organi županijske i općinske vlasti, najbolje poznaju potrebe stanovništva na području na kojem obnašaju administrativne dužnosti, a među kojima su pravo na istinu, pravda, pravo na život, pravo na prirodu i općeg dobra, što ni na koji način ne umanjuje odgovornost države BiH i Federacije BiH u zaštiti Ustavima i zakonima zagarantovanih prava.</p> <p>Zaključno, rizik od onečišćenja voda uljima i drugim tekućinama prepoznat je i predviđene su preventivne mjere za njegovo sprječavanje.</p>